

Ընտրութիւններ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ե. Յովհաննիսեան

1986 թ. մայիսի 16-ին, 11-րդ Պատգամատրական Ժողովի ընտրութիւնը իրաւաստակալ պայմաններում տեղի ունեցաւ, որը որպէս պատմական մի իրադարձութիւն ուսումնասիրութեան կարիք ունի:

Այս ժամանակահատուածում 14 տարի շարունակաբար Պատգամատրական Ժողովը, արդէն հարիւրից անել միստեր է ունեցել, մշակել եւ առաջարկել է կանոնագրութիւն, ծրագրեր է քննարկել, որոշումներ է կայացրել՝ Թեմական Խորհուրդ, հաշիւքննիչ մարմին եւ 25-ի հասնող մարմիններ է ընտրել եւ վերջապէս 34 ամրամ 54 հոգուց մնացած՝ Առաջնորդ է ընտրել (05.06.-2000թ.): Այս ընթացքում Ազգային Ժողովի անդամներն են ընտրուում, որոնք 1995թ.-ին Կաթողիկոս են ընտրուում Արամ Ա. Վեհափառին, Ազգային կենտրոնական վարչութեանն եւ այլն:

1959-61 թթ. իրանահայ երեք թեմերը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գրկից անջատուելով, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կցուցին, որը 1953 թ. Իրանի պետական յեղաշրջման, սառը պատերազմի պատճառով տազնապի մատուցեց սփիւռքին՝ այդ թւում նաեւ իրանահայութեանը:

Այդպիսով 50 տարի համայնքի ազգային-կրօնական, մշակութային եւ հասարակական հարցերը լուծելու համար, հիմք են դրում դպրոց, եկեղեցի, միութիւն, Առաջնորդարան եւ այլն, եւ սոյն հաստատութիւնները դեկավարելու համար ընտրուում են մարմիններ, որոնք ինչ-որ չափով ներմիտ-մեծատր, իրատես-տրամաբանող եւ ազգային-դեմոկրատ ուղղութիւններ են որդեգրել:

Այս ուղղութիւնը եւ ազգային մարմինների ծրագրերը եւ գործունէութիւնը տազնապի է մատուում համայնքին, որը երեք փուլերից է անցել 1940-1965 թթ., 1965-1979, 1979-2000 թթ.:

1995 թւականից համայնքի մէջ իրատես-տրամաբանող եւ ազգային-դեմոկրատ ուղղութիւնը կարողանում է յաջողութիւններ ձեռք բերել, որոնց հետեւանքը աշխոյժ ընտրութիւններն էին՝ 5-րդ եւ 6-րդ խորհրդարանի ներկայացուցիչների ընտրութիւնները, հայոց դպրոցների ծնողական խորհուրդների տարեկան ընտրութիւնները, նաեւ Պատգամատրական Ժողովի եւ Թեմական Խորհրդի, հաշիւքննիչ մարմնի եւ 25 մարմինների ընտրութիւնը:

Այս ազգային մարմինները ծրագիր են առաջարկում համայնքին յուզող հարցերի շուրջ, խորհրդակցում են տարբեր տեսակետների տէր անհատների եւ շրջանակների հետ եւ որոշ չափով զեկոյց եւ հաշիւքննութիւն են ներկայացնում:

Այդպիսով յոյս է ներշնչուում, որ տազնապը յաջող անցումային շրջան թեւակոխելու համար կարելի է համախոհական ձեւեր կիրառել, սակայն Ազգային մամինների սոյն աքնաջան աշխատանքը մի քանի քննազատներում դեռեւս իր արդիւնքին չի հասել եւ տասնեակ տարիների ընթացքում գոյացած տազնապը այս ժամանակահատուածում ներկայ գործեղանակով դեռեւս չի վերացել:

Սակայն որո՞նք են դեռեւս չլուծւած հարցերը.

Ա- Թեմի կանոնագրութեան մշակումը, հաստատումը եւ վաւերացումը:

Բ-12-րդ Պատգամատրական Ժողովի ընտրութիւնը՝ ազատ, անկաշկանդ եւ արդար պայմաններում կատարելը:

Գ- Կրթական հարցի լուծումը՝ կրթական մակարդակի բարձրացումը:

Դ- Կրօնական հարցի լուծումը, կրօնական դաստիարակութիւնը, Հայոց Առաքելական Եկեղեցու միութիւնը, իրանահայ 3 թեմերի վերադարձը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գիրկը:

Ե- Համայնքի հասարակական հարցերը՝ իրաւական-դատական, ժառանգական, արմեզին:

Զ- Հայաստան-սփիւռք կապերի ամրապնդում, երկրաշարժի օգնութեան եւ Հայաստան հիմնադրամին օժանդակել, կրատրական մօտեցման վերացումը:

Է- Պետական օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական մարմինների հետ խորհրդակցել եւ հետեւել վերոյիշեալ հարցերի համար տրամաբանական լուծում գտնել:

Ը- Տասնեակ տարիների աշխատանքի գրատր եւ բանատր զեկոյց եւ հաշիւտութիւն ներկայացնելը:

Թ- Տարբեր տեսակետների տէր անհատների եւ շրջանակների հետ խորհրդակցել եւ նրանց առաջարկները պատշաճ ժամանակի ընթացքում գործնականի վերածել:

Ժ- Փորձառու, մասնագէտ, բանիմաց եւ եռանդուն անդամներ ընդգրկել ազգային մարմինների մէջ:

Նման հարցերի անլուծելի մնալը պատճառ է դարձել 50 տարւայ ընթացքում տազնապի գոյանալուն, որին ժառանգել են համայնքը եւ ազգային մարմինները:

Սակայն վերջին 20 տարիների ընթացքում համայնքին ազգային-հասարակական հարցերի համար ընդհանուր, յատկ եւ գործնական ծրագիր չի ներկայացուցել, որպէսզի համայնքի տարբեր տեսակետների տէր անհատների, շրջանակների եւ հասարակութեան կողմից ընդունի:

Համախոհական մնան մի մօտեցումի անհրաժեշտութիւնը նկատելի է եւ այն տարբեր բնագաւառներում տեղի է ունենում տազնապի յաջող անցումային շրջան թեւակոխելու համար: Աւելի բարդ ներքոյիշեալ հարցերի շուրջ եւս պէտք է խորհրդակցութիւն եւ միասնականութիւն:

ա- Ընտրութիւնների աշխոյժ կատարում:

բ- Համայնքի ազգային, կրօնական, կրթական, մշակութային եւ հասարակական հարցեր:

գ- 1915 թ. ապրիլի 24-ի ճանաչման գործընթաց, Հայաստան-սփիւռք կապերի ամրապնդում:

դ- Թեմի կանոնագրութեան մշակում, հաստատում եւ վաւերացում:

ե- Հայոց դպրոցների կրթական հարց:

Այս հարցերը ազգային մարմինների, մամուլի եւ հասարակութեան համար յուզող հարցեր լինելով՝ քննարկուում են եւ տարբեր տեսակետներ կան այդ առթիւ: Այսպիսով ընդհանուր ծրագիրը կազմելու դէպքում կը նկատուի, որ այս տեսակետները հակառակ չեն միմեանց, այլ լրացնում են իրար:

Տազնապը համայնքի մէջ գոյացել է մեզանից անկախ մի քանի պատճառներով, սակայն այն որ համայնքին է վերաբերում կարելի է թարկել հետեւեալ կերպով.

ա- Համայնքի խորհրդարանական ներկայացուցիչները, ՊԺ-ի անդամները, դպրոցների ԾԽ-ի անդամները, միութիւնների վարչութիւնների անդամները, որոնք հա-

Ընտրութիւններ

մայնքի ազգային մարմիններն են, համայնքի յուզող հարցերի համար ծրագիր կամ չեն առաջարկել, կամ առաջարկելու դէպքում չեն գործադրել:

բ- Տարբեր տեսակետների տէր անհատների եւ շրջանակների քննադատութիւններն ու առաջարկութիւնները, որպէս հակադրութիւն համարելը եւ նրանց ընթացք չտալը:

գ- Առաջարկած ծրագրերին լրջօրէն չհետեւելը:

դ- Համայնքի տարբեր խաւերի, տեսակետների տէր անհատների ազգային-հասարակական ծրագրերի եւ կը-շիռի տեղաշարժը եւ փոփոխութիւնները, որոնք ընտրութեան միջոցով չեն ներառել ազգային մարմինների մէջ:

Այդպիսով համայնքի հարիւրաւոր ազգային մարմինների անդամների մէջ ձեւատրել է տարբեր ուղղութիւն եւ մօտեցում, որոնց հիմնականում նեղմիտ-մեծատէր, իրատես-տրամաբանող եւ ազգային-դեմոկրատ կարելի է համարել:

Սակայն հիմնականում ազգային մարմինները անցեալ 50 տարիների մասնաւոր վերջին 20 տարւայ երկրի պայմանների փոփոխութիւնների ընթացքում, ի՞նչ մօտեցումներ են ունեցել եւ համայնքին յուզող ի՞նչ հարցեր են օրակարգ դարձրել եւ ընտրութիւնները ի՞նչ դեր են ունեցել:

1. Ազգային- Հայ Դատի յետապնդման հարցը , Հայաստան-Իրանահայ յարաբերութիւնները լուծու՞մա-յին է եղել :

2. Կրօնական- Անջատել Ս.Էջմիածին Մայր Աթոռի գրկից, որը երկրի պայմանների հակակառնական, ա-պօրինի եւ հայ ժողովրդի հոգեւոր բարոյական միասնու-թիւնը քանդող թելադրանքն էր:

Այս 50 տարւայ մէջ վնասել է Հայ Եկեղեցու միութիւ-նը, հասարակութեան կրօնական-կրթական դաստիարա-կութիւնը այլն:

3. Կրթական- Թէեւ համայնքի անդամները, բարե-բարները դպրոցներ են հիմնել, սակայն նեղմիտ-մեծա-տէր անհատներ փորձել են այն իրենց ձեռքում պահելով որպէս լծակ օգտագործել անհատական-խմբային նպա-տակների համար՝ յատուկ ուշադրութիւն չդարձնելով կրթ-ական մակարդակին:

4. Մշակութային- Ազգային մարմինները այս հարցը թողել են միութիւնների հայեցողութեանը եւ որեւէ լուրջ ուղղութիւն այս առթիւ չեն ընդունել:

5. Հասարակական- Համայնքի դատական, իրաւա-կան եւ հասարակական հարցերը մնում են չլուծուած:

Այս հարցերի լուծման համար ծրագրերն ու գծումե-տքիւնը թոյլ լինելու մի քանի պատճառներ կան՝ նախ այն, որ տասնեակ տարիներ ազգային մարմինները ընտ-րութիւնների միջոցով բարեփոխութեան չեն ենթարկուում, որպէսզի փորձառու մասնագէտներ, եռանդուն անդամ-ներ ընտրուեն Պատգամատրական Ժողով՝ վերոյիշեալ հարցերի քննարկելու համար: Հասարակութեան չեն տըր-ւում կանոնաւոր հաշւետւթիւններ: Հասարակական հարցադրումներին լուրջ պատասխան չի տրուում:

Իրանահայ համայնքում ազգային մարմինների ընտ-րութիւնները եւ գործունէութիւնը ազդել է երկրի հա-մայնքի պայմաններից՝ սկսած 1940-1965, 1965-1979, 1979-1995 թթ. եւ այնուհետեւ ազգային-հասարակական գործիչներն ու շրջանակները մասնակցելով այս հարցե-րին իրենց ուղղութիւններով եւ մօտեցումներով ազդել են

մարմինների գործունէութեանն ու նրանց ծրագրերի վրայ: Գոյացել են տազնապներ, հասարակութեան տե-ղաշարժի նաեւ տարբեր ուղղութիւն որդեգրած անդամ-ների պատճառով:

Տազնապը գոյացել է ազգային, կրօնական, կրթական, մշակութային եւ հասարակական հարցերի շուրջ սխալ մօտեցումներ, ծրագրեր եւ աշխատանքներ կիրառելուց, տարբեր տեսակետների տէր անդամների միմեանց հա-կադրման եւ ոչ դեմոկրատիկ ընտրութիւնների, նաեւ ընտ-րութիւն տեղի չունենալու հետեւեանքով:

Այդպիսով երևան են եկել ազգային մարմինների մէջ նեղմիտ-մեծատէր, իրատես-տրամաբանող եւ ազգային-դեմոկրատ անհատներ:

Ազգային մարմինների մէջ աշխատող վերոյիշեալ մօ-տեցումներ ունեցող անհատները համայնքի տազնապի գոյացման եւ այն յաջող անցումային փուլ թեւակոխելու մէջ դերակատար են: Դեմոկրատիկ ընտրութիւնները, հա-մամասնական եւ համախոհական ձեւ կիրառելը, ազգա-յին-հասարակական հարցերի շուրջ ծրագիր առաջար-կելը, ընտրութիւններին աշխտջ մասնակցութիւն ունենա-լը, նաեւ ներկայ ազգային մարմինների հետ աշխատելը եւ թեմի կանոնագրութեան մշակման աշխատանքին մասնակցելը նպաստելու են տազնապը անցումային շրջ-ջանում վերացնելուն:

Այս հարցի մէջ դերակատար են նաեւ մամուլը եւ հան-դիպումներ-ժողովները, որոնք ազդելու են հանրային կարծիքի վրայ:

Տեղեկատւութիւն, քննադատութիւն եւ առաջարկու-թիւն հասարակութեան եւ ազգային մարմինների մօտ քիչ են տեղի ունենում:

Ազգային մարմինների անդամները եւ տարբեր տեսա-կետների տէր անհատները անցեալ 50-ամեակում ծրագր-րեր են առաջարկել եւ գործունէութիւն ծաւալել:

Ներկայ պայմանների ներքոյ անհրաժեշտ է, որ հա-մայնքը բարեփոխութիւն կրի, որը ազդելու է ազգային կառոյցների վրայ եւ այն տեղի է ունենալու ազգային մարմինների ընտրութիւնների միջոցով, որտեղ թեկնա-ծուները իրենց ծրագրերն են առաջարկում:

Այդպիսով 1995 թականից երկրի պայմանները առիթ ստեղծեցին, որ տազնապը յաջող անցումային շրջան թեւակոխելու համար համայնքի իրատես-տրամաբանող, ազգային-դեմոկրատ անհատները եւ շրջանակները հա-կադրուելու փոխարէն՝ հնարաւորութիւն ստեղծեցին, որ-պէսզի ընտրութիւնների եւ միասնականութեան միջոցով կարելի լինի համայնքի յուզող հարցերի համար լուծում գտնել:

Ի.Ի. Հ. խորհրդարանական ընտրութիւնները, Արաքս, Ապագայ եւ Լոյս թերթերի հրատարակելը, տարբեր տեսակետների տէր անհատների եւ շրջանակների ար-տաստարակները եւ աշխատանքը ազգային մարմին-ների մէջ, կրթական հարցի համեմատական լուծումը 5 կէտանոց շրջաբերականի հրապարակումով, թեմի կա-նոնագրութեան մշակումը, 12-րդ Պատգամատրական Ժողովի ընտրութեան ժամկէտի ճշտումը, Հայաստան-Սփիւռք համահայկական խորհրդաժողովը, Ապրիլի 24-ի ոգեկոչումը հաստատում են տարբեր տեսակետների տէր անհատների խորհրդակցութեան եւ համաձայնութեան անհրաժեշտութիւնը:

Ճար. տեսնել՝ էջ 17-ում

ԲԵՆՅ ԿՅ ՆՅ ԾԾՅ ԾՅ ԾՅՆ

Պատգամատրական ժողովի դիւանը չներկայացաւ.- Սոյն քաւկանի սեպտեմբերի 5-ին Մաջիդիէ քաղամասի «Մուքերեան» սրահում տեղի ունեցաւ ժողովրդական հաւաք՝ կապաւած 12-րդ ՊԺ-ի ընտրութիւններին: Հաւաքին ներկայ էին ԸԿՅ-ի ներկայացուցիչները, Թ.Թ.Խ-ի նախագահ պրն. Ռուբիկ Կարապետեանը եւ նոյն քաղամասի ենթայանձնախմբի ներկայացուցիչները: Սկզբում որոշ տեղեկութիւններ փոխանցեց ԸԿՅ-ի եւ Թ.Թ.Խ-ի ներկայացուցիչ միջոցով: Այնուհետեւ օրակարգի միջ դարձան հետեւեալ հարցերը:

Նախ հարց եղաւ հայոց դպրոցներում հայ տեսուչներ նշանակելու կապակցութեամբ: Տեղեկացեց, որ մինչ այժմ միայն մի հայ տեսուչ է նշանակել՝ «Ռոստոմ» դպրոցի համար, իսկ «Թովմասեան» դպրոցի համար նաեւ նշանակել է մի հայ տեսուչ, բայց դեռ նրա մանդատը չի յանձնուել: Գոյութիւն ունի մի դժարութիւն, այն որ տեսուչ նշանակելու պայմաններից մէկը՝ նրա պետական պաշտօնական ուսուցիչ լինելու հանգամանքն է: Եւ դա հարցը բարդացնում է, քանի որ, անցեալ 20 տարիների ընթացքում ոչ մի նոր հայ ուսուցիչ պետականօրէն չի վարձուել, իսկ դրանից առաջ եղածներից շատերը արդէն թոշակի են անցել: Հիմա աշխատանք է տարւում, այդ պայմանը վերացնելու համար:

Հարց եղաւ, թէ ինչո՞ւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Գարեգին Վեհափառի նկարը ազգային սրահներում չի՞ փակցում: Այս հարցին պրն. Ռ. Կարապետեանը պատասխանեց, Եկեղեցիներում պատարագի ժամանակ առաջին անունը, որ նշում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անունն է, մեր ազգային սրահներում մեր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նկարը փակցուած է, իսկ այս սրահում (Մուքերեան) ես չեմ տեսել այդ նկարը, բայց որեւէ պատճառ չունի:

Այնուհետեւ արծարծեց՝ երիտասարդների քափառիկութեան, պարապտութեան եւ մշակութային միութիւնների անբարար աշխատանքների հարցերը: Պրն. Կարապետեանը վերոյիշեալ հարցերի կապակցութեամբ ասաց, ՝ Այդ հարցերը շատ կարեւոր հարցեր են, սակայն

ազգային մարմինները այդ հարցերով չեն զբաղուել, եւ մինչեւ ժողովրդի մասնակցութիւնը չլինի, այդ հարցերը չեն լուծի:

Արտագաղթի վերաբերեալ պրն. Ռ. Կարապետեանը նշեց, որ ինչպէս Գերաշնորհ Սրբազան Տէր Սեպուհ Եպիս. Սարգսեանն է ասել, Թուրքիան եւ Իսրայէլը ծրագրել են հայաթափ անել շրջանը եւ դժբախտաբար մեր ժողովրդի մի մասն էլ հաւատալով նրանց խաբուսիկ քարոզչութիւններին՝ թողնում է իր ծննդավայրը:

Աւարտեց 33-րդ համահայկական խաղերը.- Սոյն քաւկանի սեպտեմբերի 16-ին Թեհրանի «Արարատ» մարզաւանում աւարտեց 33-րդ համահայկական խաղերը:

Ոմանք առաջարկում էին մի տրամաբանական տեսակէտ՝ կրճատել այդ մրցոյթների քանակը եւ դրանց փոխարէն պաշտօնական խաղերից առաջ գտնւում մրցոյթներ կազմակերպել:

Մնապարտութեան եւ թմրամոլութիւնից զերծ լինելու վկայագիր պահանջելը ՊԺ-ի թեկնածուներից վիրատրական է.- Սոյն քաւկանի սեպտեմբերի 11-ին Հայոց Ակումբում, 12-րդ Պատգամատրական ժողովի ընտրութիւնների հետ կապաւած հանդիպում տեղի ունեցաւ: Արծարծած հարցերից կարելի էր առանձնացնել երկու հարց: ա- Ինչո՞ւ այս անգամ անձնափոխանորդները չեն փոխարինել հեռացած կամ վախճանուած թեկնածուներին: Բ- Արդե՞օք վիրատրական չէ թեկնածուներից սնապարտութեան եւ թմրամոլութիւնից զերծ լինելու վկայագիր պահանջելը:

Պրն. Ռուբիկ Կարապետեանը պատասխանեց, որ այդ կապակցութեամբ Թեմական Խորհրդում նաեւ տարբեր կարծիքներ գոյութիւն ունէր, բայց վերջնական որոշում տուող ԸԿՅ-ն է:

Իրանի հայ ազատամարտիկները գնահատեցին Թաղէյի Վանքում (Իրան օրաթերթ 29.08.00).- Ի. Մշակոյթի եւ Առաջնորդութեան նախարար՝ պրն. Մոհաջերանիի ներկայութեամբ բարձր գնահատեցին հայ ազատամարտիկները, որոնք միւս իրանցի հայրենակիցների հետ

կողք-կողքի պաշտանեցին մեր Իրան-հայրենիքը:

ԲԵՆՅ Կ

Կեանքի կոչեց «Կրօնական փոքրամասութիւնների իրաւունքների պաշտպան» խորհուրդ (Հայաթ Եօ օրաթերթ 09.09.00).- Իսլամական մարդու իրաւունքների յանձնախմբի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ խորհրդատուական, որտեղ մասնակցում էին կրօնական փոքրամասնութիւնների ներկայացուցիչները: Յայտնի դարձաւ, որ երկրի նախագահի նախաձեռնութիւններից է՝ մի կոմիտէ ստեղծել, որը պէտք է զբաղի փոքրամասնութիւնների իրաւաստուկ դժարութիւններով: Յոյսեր ներշնչեցին, որ անհրաժեշտ փոփոխութիւնները կը կատարեն որոշ օրէնքներում եւ որոշ պարագաներում էլ կը մշակի նոր բարեմաստ օրէնքներ: Այդ ժողովում քննարկեցին նաեւ արտասահմանում ապրող իրանցիների հարցերը:

ՄԱԿ-ում քաղաքակրթութիւնների երկխօսութիւնը սկսեց Խաթամիի ելոյթով (Համշահրի օրաթերթ 06.09.00).-

Սոյն քաւկանի սեպտեմբերի 5-ին, տեղի ունեցաւ վերոյիշեալ հանդիպումը, որին մասնակցում էին 30 երկրների ղեկավարները: Պրն. Խաթամին իր ելոյթում բացատրութիւններ տուեց Իրանի պատմական, քաղաքակրթութեան եւ կլիմայական իրավիճակի մասին: Նա նշեց նաեւ թէ մեր երկիրը ինչ դեր պէտք է ունենայ քաղաքակրթութեան, մշակոյթի ըստեղծման և մարդկութեան ծառայելու գործում:

Երեք տարի յետոյ Իրանում ջրամատակարարման դժարութիւն կառաջանայ (Հայաթ Եօ օրաթերթ 07.09.00).- Իրանի Էներգետիկայի Նախարարութեան ջրի մատակարարման բաժնի փոխնախագահ՝ ին-

ժիներ Ռասուլ Չարգարը յայտնել է, - Եթէ այս ձեռով շարունակի ջրի օգտագործումը, 2003 թականից յետոյ ամպայման ջրամատակարարման դժարութիւններ կունենանք, եւ 2021 թականից կը միանանք անբարար ջուր ունեցող երկրների շարքին:

Աշխարհի բոլոր երկրների ղեկավարները պայմանաւորեցին պայքարել հիանդութեան, ջրատրութեան եւ պատերազմի դէմ (Հայասթէ Եօ 10.09.00).- ՄԱԿ-ում նրանք խօստացել են իջեցնել ջրատրների թիւը, պայքարել Էյդզի դէմ՝ միմեանց հետ սերտ համագործակցութիւն ըստեղծելով: Նրանք մտադիր են ՄԱԿ-ի հնարաւորութիւնները զարգացնել, որը պիտի ծառայի խաղաղութեան եւ ապահովութեան:

Իրանի խորհրդարանը եւ իշխանութիւնը կուսակցական աշխատանքների առջեւ դրած խոչընդոտները վերացնում են (Իրան օրաթերք 12.09.00).- Արտաքին քաղաքականութեան եւ ազգային անվտանգութեան յանձնաժողովում օրակարգ է դառնալու վերոյիշեալ հարցը: Յոյսեր են ներշնչուած ապագայում կուսակցական աշխատանքների հետ կապուած՝ կը վաւերացի համընդհանուր կանոններ: Յանձնախըմքի զեկոյցի մէջ նշուած է, որ այս կապակցութեամբ մեծ աշխատանք պէտք է տանի ներքին գործոց նախարարութիւնը:

Աւելի քան 18 միլիոն աշակերտ հաճախեցին դասարաններ.- Ռուսումնական նոր տարեշրջանում Իրանի մէջ 18 միլիոն 885 հազար 771 աշակերտ յաճախել են դասարան: Ռուսումնասիրտարակցութեան նախարարութիւնն այս մասին մի հաղորդագրութիւն հրատարակելով՝ ատելացրել է, թէ տարրականի աշակերտութեան թիւը 8 միլիոն 35 հազար 100, ուղեցոյցիները՝ 5 միլիոն 369 հազար 924, միջնակարգիները՝ 5 միլիոն 129 հազար 47, նախակրթարանիները՝ 276 հազար 700 եւ թերաճ՝ 75 հազար է:

ԾՅ ԽՅ Էի 3 Կ

Հայաստանը պայքարում է ծխելու դէմ (Հայաստանի Հանրապետութիւն օրաթերք 12.07.00).- 20-րդ դա-

րում ամբողջ աշխարհում ծխելու հետեւանքով մահացել են 100 մլն. մարդ: Ըստ կանխատեսումների, 21-րդ դարում այս ցուցանիշը կը կազմի 1 մլրդ: Ծխելու հետեւանքով մահացածների թիւը շատ ատելին է, քան սպիդի (Էյդզի), թմրամոլութեան, աւտօվթարների հետեւանքով մահացածներիցը միասին վերցրած:

Ներկայումս ծխող է համարում ԱՄՆ-ի բնակչութեան 20 տոկոսը, Երոպայի բնակչութեան 30 տոկոսը, Ռուսաստանի բնակչութեան 70 տոկոսը: Հայաստանում այդ թիւը կազմում է 60 տոկոսից ատելի: Նախնական տեւայների համաձայն, Հայաստանում օրական վաճառուած է 700 հազար տուփ ծխախոտ, իսկ ընդհանուր առմամբ, բնակչութեան կողմից տարեկան ծախսուած է 200 մլն դոլար, այն դէպքում, երբ պետական քիւղէն կազմում է մօտ 450 մլն ԱՄՆ դոլար:

Վերամշակել է ատելի քան 7000 տոննա ծիրան (Հ. Հանրապետութիւն օրաթերք 19.07.00).- ՀՀ գիւղնախարարութեան այն թականի յուլիսի 17-ի տեւայներով, միայն Արարատի, Արտաշատի եւ Արմաւիրի պահածոների գործարաններն ընդունել եւ վերամշակել են ատելի քան 7000 տոննա ծիրանի հումք:

Անվտանգութիւն կարծած գործերին (Հայկական ժամանակ օրաթերք 19.07.00).- Մամուլում եւ հեռուստատեսութեամբ հրատարակելու հոկտ. 27-ի ոճրագործութեան ժամանակ զոհուածների հարազատների քաց նամակը, ուր նրանք ասում են, որ Ս.Յարութիւնեանի, Յ.Յարթիւնեանի, Ն.Բաղալեանի եւ Մ.Մովսիսեանի մասերով քրեական գործի վարոյթը կարճել է, երբ նախաքննութեամբ արդէն իսկ ապացուցուած եւ հիմնաւորուած է եղել նրանց մասնակցութիւնը ահաբեկչութեանը: Այսինքն, զոհերի հարազատներն անվտանգութիւն են յայտնում կարծած գործերին:

Իրանում հայկական եկեղեցիներ են վերականգնուած (Հայաստանի Հանրապետութիւն օրաթերք 29.07.00).- Անցեալ տարի ՀՀ պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձանների պահպանութեան վարչութիւնը

հրահրել էր գիտաժողով՝ «Հայկական յուշարձանների պահպանութեան խնդիրները արտերկրում» քննալով: Դա պարտաւորութիւններ էր ստանձնել արտերկրի հայկական յուշարձանների նկատմամբ: Նշել էր, որ Իրանի Իսլամական Հանրապետութիւնում գործում է Թեհրան-Իրանի հայկական յուշակոթողների պահպանման յանձնախումբ, որի նախագահն է ճարտարապետ Վարուժան Առաքելեանը:

ՕԷԷ² 1/4 1² ՄԷՍ

Թուրքիայի ոչ ղեմկրատիկ քաղաքականութիւնը նրա ճգնաժամի հիմնական պատճառն է (Հայասթէ Եօ օրաթերք 10.09.00).- Թուրքիայի Քուրդեստանի բանուրական

կուսակցութեան ռադիոն (ՊԿԿ) մեջբերում կատարելով իրենց ձեռքարկուած ղեկավար Օջալանի խօսքերից, յայտնել է վերոյիշեալ միտքը: Օջալանը իր պատգամն է ուղարկել Թուրքիայի ազատ կանանց կուսակցութեան երրորդ համագումարին, նա նշել է, որ Թուրքիայի պետութեան անցեալ 50 տարւայ քաղաքականութիւնը ամբողջութեամբ հիմնուած է եղել մարդու իրաւունքների ոտնահարման վրայ:

Հակասիգարետ ղեղահատը լաւ ընդառաջում է գտել Բուայիայում (Համշահրի օրաթերք 09.09.00).- Այս ղեղահատը, որ նոր էր ներմուծել Բուայիայի շուկայ, 24 ժամ ներմուծելուց յետոյ լրիւ սպաւտեց: Բուայիայում 14 միլիոն հոգի ծխախոտ են ծխում: Պետութիւնը որոշել է ծխելը արգելել հանրային վայրերում: Այս ղեղահատերի արժեքը գնահատել է իւրաքանչիւրը 1.6 դոլար: ■

Հասարակական

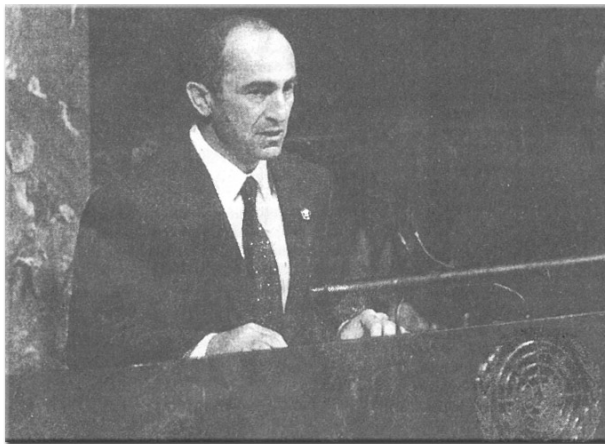
«Հայաստանը շարունակում է կառուցել ժողովրդավարութեան սկզբունքների եւ օրենքի գերակայութեան վրայ հիմնված բաց հասարակութիւն»

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանի ելոյթը ՄԱԿ-ի գլխաւոր Ասամբլեայի 55-րդ նստաշրջանում.
(Հազարամեակի գագաթնաժողով)

7 սեպտեմբերի 2000թ. Սիւ Եօրթ

Պարոն նախագահող,
պարոն գլխաւոր քարտուղար,
յարգելի գործընկերներ,
տիկնայք եւ պարոնայք.

Գլխաւոր քարտուղարի զեկոյցը՝ քսանմէկերորդ դարում ՄԱԿ-ի դերի մասին, արժանի է բարձր գնահատականի: Հայաստանը համաձայն է մեր, իր տեսակի մէջ միակ, համընդգրկում կազմակերպութեան հիմնահարցերի ու խնդիրների վերաբերեալ զեկուցում արտացոլած մտեցումների ու հայեացքների հետ: Նոր հազարամեակի արշալոյսին մեր հնարաւորութիւնների եւ միաժամանակ խնդիրների մասշտաբները որակական նոր աստիճանի են հասել: Հայաստանը վստահ է, որ ՄԱԿ-ը, ելնելով իր առանձնայատուկ դերից, ունի ժամանակի մարտահրրաւերներին համարժէք պատասխանելու լաւագոյն ներուժը: Այն հսկայական փորձը, որ մշակել է 55-ամեայ գործունէութեան ընթացքում, բացառիկ է: Յենելով դրա վրայ՝ մենք պարտաւոր ենք աւելի արագաշարժ լինել ՄԱԿ-ի գործիքներն ու հաստատութիւնները նոր իրողութիւններին ադապտացնելու գործում: Ակըն-

յայտ է, որ խաղաղութեան եւ կայունութեան ամրապնդումը ՄԱԿ-ի համար հիմնական առաջնահերթութիւն է մնում 21-րդ դարում: Աշխարհի ժամանակակից քարտեզը դեռեւս խիստ կերպով ներկւած է լոկալ հակամարտութիւններով եւ, իբրեւ դրանց արդիւնք՝ մարդկային տառապանքներով: ՄԱԿ-ն ակտիւօրէն ներգրաւուած է աշխարհի տարբեր մասերում առկայ հսկայամարտութիւնների լուծման մէջ: Միաժամանակ, Հայաստանը վստահ է, որ հնարաւոր հսկամարտութիւնները կանխելու ՄԱԿ-ի ունեցած ներուժը իրականացում է ոչ լիովին: Անհրաժեշտ է մշակել վաղօրօք կանխագուշացման ունիւերսալ մեխանիզմներ: Անըսպասելի պատերազմներ չեն լինում. նրանք բոլորն էլ ունենում են իրենց կենսագրութիւնը, իրենց տրամաբանութիւնը եւ կանխատեսելի են: Արդի մեր աշխարհում

«անվտանգութիւն» հասկացութիւնը դուրս է եկել սովորական շրջանակներից: Գլոբալիզացիան հասարակութիւնները դարձրել է անմխաղէպ աստիճանի բաց: Կառավարութիւնների գործունէութիւնը, ինչպէս՝ երբէք, կախում ունի փոխկապակցւած, փոխհամա-ձայնւած գործողութիւններից՝ ենթատարածքային, տարածաշրջանային եւ գլոբալ մակարդակներով: Ինտեգրացիան դարձել է քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս նպատակայարմար: Ակնյայտ է, որ գոյակցութեան նոր միջավայրը պահանջում է նոր մտեցումներ նաեւ միջազգային կազմակերպութիւնների գործունէութեան մէջ: Միայն կոլեկտիւ ջանքերով է հնարաւոր արդիւնատուօրէն իրականացնել գլոբալիզացիայի առաւելութիւնները եւ պաշտպանել նրա բացասական հետեւանքներից: Այլ խօսքով, քրտանմէկերորդ դարի աշխարհն ունի կոլեկտիւ գործողութիւնների եւ պատասխանատուութեան վրայ հիմնւած իսկական կայունութեան հասնելու բոլոր նախադրեալները: Այսպիսիք են Հայաստանի յոյսերը: Պարոն նախագահող, Հայաստանը նոր հազարամեակ է մտնում՝ յաջորդ տարի տօնելով քրիստոնէութիւնը որպէս պետական կրօն ընդունելու 1700-ամեակը: Մեր բազմադարեան պատմութիւնը եւ քրիստոնէական ասանդոյթները, ինչպէս նաեւ աշխարհագրական դիրքը նպաստել են քաղաքակրթութիւնների երկխօսութեան եւ համագոյակցութեան նշանակութեան խորքային գիտակցմանը: Հայաստանն աշխարհի այն մասում է, որը վերջին տասը տարւայ

ընթացքում ենթարկւել է քաղաքական եւ սոցիալական բնոյթի հսկայական փոփոխութիւնների: Ժառանգելով անցեալի չլուծւած խնդիրները՝ Հայաստանը եւ Հարաւային Կովկասն ամբողջութեամբ զերծ չմնացին հակամարտութիւններից: Ներկայիս իրողութիւնները շարունակում են նշանակալի ճնշում գործադրել երկրի ներսում առկայ նոր սոցիալական եւ քաղաքական յարաբերութիւնների անկայուն կառուցւածքի վրայ: Այսուհանդերձ, Հայաստանը շարունակում է կառուցել ժողովրդավարութեան սկզբունքների եւ օրենքի գերակայութեան վրայ հիմնւած բաց հասարակութիւն:

Ճար. տեսնել էջ 23-ում

Շարժագրոյց՝

Հայաստանի էներգետիկայի նախարար՝

Կարեն Գալստեանի

հետ

Հ.- Պրն. Գալստեան, նախ թոյլ տւեք թերթի անունից շնորհակալութիւն յայտնել Ձեր թանկագին ժամանակը մեզ տրամադրելու համար: Կը խնդրենք պատմել Ձեր ունեցած առաքելութեան և ձեռքբերումների մասին:

Պ.- Նախ եւ առաջ օգտւելով առիթից՝ ես էլ իմ հերթին շնորհակալութիւն եմ յայտնում, ձեր ցուցաբերած ուշադրութեան համար: Երկու օր բաւականին լուրջ աշխատանք էր զնում: Տարբեր հանդիպումներում բազմաբնոյթ հարցեր քննարկւեցին: Գործնականօրէն բոլոր հանդիպումների ժամանակ քննարկուած էր Իրան-Հայաստան համագործակցութիւնը: Հանդիպումներ ենք ունեցել նախի նախարար՝ պրն. Չանգանէի, փոխնախարար՝ պրն. Ռահգոզարի, եւ արտաքին գործոց փոխնախարար՝ պրն. Ադելիի հետ: Այդ հանդիպումներին մասնակցում էր պրն. Թահերին, որը այսօր հանդիսանում է Իրան-Հայաստան գազամուղի կառուցման գծով՝ Իրանի արտաքին գործերի նախարարութեան ներկայացուցիչը: Եղան հանդիպումներ արտաքին գործոց նախարար՝ պրն. Խարազիի եւ Իրանի նախագահի առաջին օգնական՝ պրն. Հաբիբիի հետ: Ինչպէս տեսնում էք ընդունելութիւնը կազմակերպուած էր ամենաբարձր մակարդակով եւ դրանով գործնականօրէն իրանական կողմը ցոյց է տալիս, իր յստակ վերաբերմունքը Հայաստանի հետ համագործակցութեան առումով: Հանդիպում է եղել նաեւ Էկոնոմիկայի նախարարութիւնում փոխնախարար պրն. Նաւաբիի հետ: Քննարկման մէկ մասը, վերաբերում էր համագործակցութեան էներգետիկայի (նաւթային) բնագաւառում, քանի որ ես ինքս նախարար եմ եւ պարզ է, որ պէտք է մենք ուսումնասիրենք այս բոլոր դաշտը եւ տեսնենք թէ համագործակցութեան այլ ի՞նչ ուղղութիւններ կան: Տեղէ է նաեւ հանդիպում էներգետիկայի փոխնախարար՝ պրն. Մալեքիի հետ՝ «Թաւանիր» ընկերութիւնում: Այստեղ կատարում է գործնականօրէն էներգիայի փոխանակում, ձմեռայ ամիսներին մենք ենք ստանում էլեկտրոէներգիա՝ Իրանից, ամառայ պայմաններում մենք ենք ուղարկում: Այսինքն դա կախած է համապատասխան էներգետիկ ռեժիմից: Մենք ունենք դժարութիւններ ձմեռայ ամիսներում: Իրանում կան խնդիրներ ամառայ ամիսների ընթացքում: Այսօր նաեւ այդ համագործակցութեանը մի-անում է Թուրքմիստանը եւ քանի որ Իրանի հետ սահմանակից է, գործնականում ունենք լաւագոյն եռա-կողմանի համագործակցութիւն: Միւս խնդիրը որ էներգետիկայի հետ է կապուած, եւ նոյնպէս ռազմավարական կարեւոր խնդիրներից մէկն է, դա Իրան-Հայաստան գազամուղն է: Այս ուղղութեամբ աշխատանքները սկսել են դեռեւս 90-ական թականների սկզբին: Եղել են յաջողութիւններ եւ գործնականօրէն եղել են ժամանակներ, որ գործը կանգնել էր եւ առաջ չէր գնում:

Այս վերջին ամիսների ընթացքում գործը բաւականին լուրջ ակտիւացաւ, որովհետեւ գազի շուկան գնալով զար-

գանում է, բացի նրանից մենք կարողացանք համապատասխան Ֆինանսատրում ստանալ, որպէսզի այդ գազամուղը կառուցենք եւ այսպիսի որոշում տրուեց, որ Իրանը գազամուղը կառուցում է իր տարածքում, իսկ հայկական կողմը կառուցում է դա իր տարածքում եւ եթէ ամէն ինչ նորմալ լինի, ապա գործնականօրէն մինչեւ 2001թ. սեպտեմբերի 1-ը մենք կարող ենք վերջացնել աշխատանքների առաջին փուլը: Դա նշանակում է Իրանի տարածքում մտատրապէս 100 կիլոմետր, իսկ Հայաստանի տարածքում 40 կիլոմետր շինարարութիւն: Նրանից յետոյ արդէն կարելի է շարունակել միւս փուլերը: Եթէ իրականացնենք այդ փուլը, մենք կարող ենք Հայաստանին մատակարարել կէս խորանամետր գազ՝ Իրանից: Հայաստանը ապրել է լուրջ էներգետիկ ճգնաժամ, եւ այդ ճգնաժամից քաղել լուրջ դասեր եւ մենք անում ենք հիմն ամէն ինչ, որ կարողանանք ստեղծել այլընտրանք եւ դիվերսիֆացուած աղբիւրներ եւ գործնականօրէն այդ գազամուղի կառուցումը թոյլ է տալիս մեր էներգետիկայի անվտանգութիւնը բերել աւելի բարձր մակարդակի: Դուք գիտէք, որ Հայաստանը այսօր էներգետիկայի բնագաւառում ԱՊՀ երկրների մէջ ամենազարգացած երկիրն է: Մենք արդէն մի քանի տարի է, որ ունենք 24 ժամեայ էլեկտրոէներգիա մատակարարում, կատարում ենք հիմն մասսայական գազամատակարարում: Ես կարեւորում եմ նաեւ այլ հանգամանք՝ ինձ պատիւ է տրուած եւ ես հիմն այսօր գործնականօրէն ղեկավարում եմ Իրան-Հայաստան յանձնաժողովը: Հայկական կողմից, ՀՀ վարչապետի որոշումով այստեղ ներգրաւուած են մի շարք նախարարներ, որոնց մէջ են նաեւ Ֆինանսներ եւ Էկոնոմիկայի, տրանսպորտի, առողջապահութեան եւ կրթութեան նախարարները, Ազգային Ակադեմիայի նախագահ՝ պրն. Ֆ. Սարգսեանը եւ այլն:

Նախ եւ առաջ պայմանաւորուեցինք, որ նոյեմբեր ամ-սում կը լինի համատեղ նիստ Երեւանում: Պայմանաւորուեցինք, որ մինչեւ այդ կը լուծենք բոլոր խնդիրները եւ պրոբլեմները, որ այսօր առկայ են: Պայմանաւորուեցինք, որ դիտարկենք այլ տեսակ ծրագրեր, որոնք կարող ենք ներդրել եւ որոնք մենք կը ներկայացնենք իրանական կողմին: Համաձայնութեան եկանք, որ մենք նաեւ ներկայացնենք այն ապրանքների ցանկը, որ արտադրում են Հայաստանում եւ մեր կարծիքով հնարատրութիւն կայ կատարեալ արտաժում դէպի Իրան: Այդ բոլոր հարցերը իհարկէ դնելու ենք քննարկման՝ գալիք համատեղ նիստի ժամանակ: Պէտք է ասել, որ մեր համատեղ նիստը մենք ուզում ենք անցկացնել նաեւ այն ժամանակ, երբ որ

Տնտեսական

կը լինի Իրանի մեծ ցուցահանդեսը Հայաստանում: Այդ ծրագրերի մէջ իհարկէ շատ կարեւորում է ճանապարհի հարցը: Ճանապարհի հարցը, որը կապում է Իրանը, Հայաստանը, Վրաստանը եւ հնարաւորութիւն է տալիս դուրս գալ Ռուսաստան, Մեծ Ծով եւ վերականգնել այն հնուց եղած տրադիցիոն ճանապարհները, որոնք գոյութիւն ունէին: Այստեղ այդ նոր խնդիրների մէջ մենք շատ ենք կարեւորում իհարկէ Քաջարանի թունելը եւ մենք պայմանաւորուեցինք, որ պէտք է միասին ուսումնասիրենք այդ խնդիրը եւ տեսնել թէ ինչպիսի պատրաստենք տեխնիկատնտեսական հիմնաւորում եւ այդ հիմնաւորման միջոցով որոշենք եւ Ֆինանսաւորման հարցը եւ կառուցման խնդիրները: Մենք բաւականին կարեւորեցինք Մեղրիի տարածաշրջանի զարգացման խնդիրները. օրինակ հարց բարձրացեց գույք եւ Մեղրիում կառուցել նախաՎերամշակման գործարան եւ այլ հանգամանքներ, օրինակ՝ սահմանային առեւտուրը վերականգնենք եւ բերենք բարձր մակարդակի, սա է եղել ընդհանուր քննարկման առարկաները, այս երկու օրայ ընթացքում:

«Լոյս».- Եթէ թոյլ տաք՝ հարցնեմ շինանարութեան հետ կապւած, նախատեսւած մրցոյթի մասին, որովհետեւ ակնարկեցիք, որ 2001թ. սեպտեմբերին, պէտք է արդէն գործը կատարւած լինի:

Պ.- Եթէ պայմանաւորւենք բո-լոր հարցերի մասին եւ սկսենք շինարարութիւնը այս տարւայ աշնանը՝ մինչեւ միւս տարւայ սեպտեմբեր մենք կարող ենք զազամուրը աշխատեցնել:

Հ.- Իսկ երբ մրցոյթի թւականը, յայտարարեք, դա ինչպէ՞ս կը լինի: Արդե՞ք միայն Հայաստանեան եւ Իրանական ընկերութիւնները իրաւունք կունենան մաս-նակցելու:

Պ.- Մրցոյթի մասին դժուար է ասել, որովհետեւ հարցը հետեւեալ ձեւով է դիտարկուած, որ Իրանը պէտք է կառուցի դա իր տարածքում: Թէ ինչպէ՞ս ինքը պէտք է կազմակերպի, ես չեմ կարող հիմա ասել դրա մասին, իսկ Հայաստանը պէտք է դա իրականացնի իր տարածքում: Հիմա այստեղ կան մի շարք հնարաւորութիւններ եւ մենք պէտք է այդ հնարաւորութիւններից օգտուենք: Ամենալաւագոյն տարբերակը, այսպիսի մրցոյթ յայտարարելն է:

Հ.- Գժարութիւններից մէկը՝ Ֆինանսաւորման հարցըն է եղել: Ասացիք, որ արդէն Ֆինանսաւորում էք արտասահմանի ինչ-որ երկրներից: Այդ հարցը կարելի՞ է լուծւած համարել:

Պ.- Գիտեք, ընդհանուր առմամբ բանաձեւը հետեւեալ-ըն է: Հայաստանի տարածքում մասնաւոր ընկերութիւն-ների միջոցով ուզում էինք ստեղծել կոնսորցիում, որը կառուցի այդ զազամուրը: Մակայն մենք հասկացանք, որ կոնսորցիումի ստեղծման գործընթացը ժամանակ է պահանջում, բայց քանի որ անհրաժեշտ է զազամուրը կառուցել ինչքան հնարաւոր է շուտ, ապա որոշում ընդունեց, որ սկսել շինարարութիւնը, մանաւանդ որ կան շատ ընկերութիւններ, որոնք պատրաստ են սկսել այդ շինարարութիւնը եւ այստեղ կան նաեւ վարկային միջոցների ներգրաւման հնարաւորութիւն:

Հ.- Էներգետիկ համակարգի բարձրացման համար՝ կա՞ն այլ աշխատանքներ:

Պ.- Իհարկէ, մենք սկսել ենք էներգետիկայի բնագաւառում, ծրագրային աշխատանք դեռեւս նախատեսուած մասն օրից՝ 92 թւականից եւ մի շարք ծրագրեր ենք մշակել այդ ընթացքում: Բայց հիմա մենք ունենք ծրագիր, որ մի շարք տարբերակներ ենք այդտեղ դիտարկում, որոնք կապում են այսպէս ասած մինչեւ 2010, 2015 թւականը Հայաստանի հանրապետութեան էներգետիկայի զարգացման ծրագրին: Այդ ծրագրի հիման վրայ կարող ենք իրականացնել ծախսերը, այսինքն տնտեսական հաշուարկ է կատարւած: Այդ հաշուարկումը ցոյց է տալիս, որ ամենամինչմալ ծախսերով նպատակին հասնելու համար ինչպիսի համակարգ պէտք է լինի, որպէսզի կարելի լինի վստահութիւն տալ բանկին և ներգրաւել արտասահմանի մասնագէտներին: Այսօր մեզ անհրաժեշտ է ունենալ, եթէ հնարաւոր է այլ զազամուր եւ դրա համար մենք դիտարկում ենք Իրան-Հայաստան ծրագիրը, որովհետեւ Իրանը աշխարհի երկրորդ երկիրն է իր ռեզերւների քանակով եւ մեր հարեւանն է, ինչպէ՞ս կարելի է չօգտագործել այդ հնարաւորութիւնը:

Հ.- Մեղրիում նախաՎերամշակման կենտրոնի ստեղծման հարցը, որ առաջարկել է Հայաստանի վարչապետի կողմից, արդե՞ք քննարկեց բանակցութիւնների ընթացքում:

Պ.- Հայաստանում նախաՎերամշակման կենտրոնի կապակցութեամբ շատ անգամ ենք հարցը բարձրացրել, իհարկէ ոչ Մեղրիի տարածքում: Բայց այսպիսի լրջութեամբ ինչպէս այսօր բարձրացրեցինք՝ չի եղել: Այսպէս կարելի է ասել, քանի որ որեւէ նախագիծ ունի մի քանի փուլ, մենք սկսում ենք այդ նախագծի նախնական տեխնիկատնտեսական ուսումնասիրումը, որ ցոյց կը տայ դա ի՞նչ ծաւալի նախագտման գործարան պիտի լինի, ինչքանով է ի՞նչ ճանապարհով հոսմ նախը պիտի բերուի, կամ որտեղից, ստացած վառելիքը ինչպէ՞ս կարելի է տարածել լրիւ հանրապետութիւնում: Այս բոլորը պէտք է ուսումնասիրել:

Հ.- Իրան-Հայաստան յանձնաժողովը, ի՞նչ նպատակ-ներ է հետապնդում:

Պ.- Սի նպատակ կայ միայն, զարգացնել մեր հանրապետութեան ծրագրերը: Շատ ծրագրեր կան, այդ ծրագրերը պէտք է իրականացնեն, դա է մեր խնդիրը:

Հ.- Վերջում ի՞նչ դրական բաներ կարող էք ասել Հայաստանի քաղաքական կեանքի կամ աշխատատեղիների ստեղծման մասին:

Պ.- Պէտք է ասեմ, որ այս վերջին ամիսների ընթացքում լուրջ զարգացում է արձանագրել արդիւնա-բերութիւնը: Պղնձի եւ մոլիբդենական արտադրութեան ոլորտը լուրջ զարգացում է ստանում, «Նայիրիտ»-ն է հիմա աշխատանքը վերսկսում: Այս բոլորը յոյս են ներշնչում: Հայաստանը իմ կարծիքով արդէն նոր վերելք է ապրում եւ այդ դիմամիկան աւելի ու աւելի կը զարգանայ: ■

**Շարքագրոյցը վարեց՝
Ռ.Սարգսյանը**

13.ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ՍԱՐՄԻՆ

30ԴԻԱԾ 79

Հանրային յարաբերությունների մշակման, քարոզչական աշխատանքների ձեռնարկման և հրատարակչական գործերի կատարման նպատակով Թեմական Խորհրդի կողմից կեանքի է կոչում մի Յարաբերական Մարմին, բաղկացած 5-7 անդամներից երկու տարւայ ժամանակաշրջանի համար:

30ԴԻԱԾ 80

Յարաբերական Մարմնի պարտականություններն են՝

ա- Հայանպաստ խնդիրների վերաբերմամբ, յարաբերություններ հաստատել և հանդիպումներ ու տեսակցություններ ունենալ պատկան կամ պաշտօնական շրջանակների հետ, Թեմական Խորհրդի յանձնարարութեամբ:

բ- Հրատարակել պարսկական և կամ հայ մամուլում յօդածներ, յայտագրեր, կոչեր ու լուսաբանություններ հայ համայնքին վերաբերող խնդիրների մասին:

գ- Մշակութային Մարմնի համագործակցութեամբ, պատրաստել հայ ժողովրդին օգտակար հանդիսացող ծրագրեր, պետական ձայնացիքից ու հեռուստատեսիլից:

դ- Հրատարակել տեղեկատու և կամ այլ տեսակի պարբերակներ՝ համայնքին տեղեկան պահելու համար Թեմական Խորհրդի, Պատգամատրական Ժողովի և այլ ազգային մարմինների գործունեութեան մասին:

ե- Ընդձեռնել քարոզչական միջոցների, համայնքին ատելի կապելու հայ Եկեղեցու և դպրոցի, ինչպէս նաեւ ազգային այլ մարմինների և հաստատությունների հետ:

զ- Կազմակերպել ընդարձակ և վաւերական վիճակագրութիւն քեմի բոլոր շրջանների հայ ազգաբնակչութեան՝ պարունակելով անհրաժեշտ և սպասիչ տեղեկութիւններ:

30ԴԻԱԾ 81

Յարաբերական Մարմնի նիւթական գործառնութիւնները կատարոււմ են Թեմական Խորհրդի միջոցով:

30ԴԻԱԾ 82

Յարաբերական Մարմինը ենթակայ է Թեմական Խորհրդի հակակրօշնի և տուած որոշումներին իր գործունեութեան շրջանի ամէն տարեվերջին, միամեայ զեկոյցը ներկայացնում է Թեմական Խորհրդին:

14. ԿԱՐԻՔԱՒՈՐՆԵՐԻՆ ՕԺԱՆՂԱԿՈՂ ՍԱՐՄԻՆ

30ԴԻԱԾ 83

Թեմիս շրջանում գութի և բարեսիրական աշխատանքները համարելու և կատարելու համար, Թեմական Խորհուրդը 9-13 ձեռնահաս ազգայիններից նշանակում է մի մարմին որը կոչում է կարիքատրներին օժանդակող մարմին, երկու տարւայ ժամանակաշրջանով:

30ԴԻԱԾ 84

Թեմական Խորհրդի հրաւերով գումարում է Անդրամիկ նիստը, ուր կատարում է դիւանի ընտրութիւն հետեւեալ կարգով՝ ատենապետ, ատենադրպիր, գանձապահ և գոյքա-պահ:

30ԴԻԱԾ 85

Կարիքատրներին օժանդակող մարմինը ունենում է իր Կենտրոնատեղին Առաջնորդարանում կամ մի այլ հանրայայտ վայրում, որը պիտի օժտուած լինի պահեստներով և յարակից յարմարութիւններով:

30ԴԻԱԾ 86

Կարիքատրներին օժանդակող մարմինը ուսումնասիրում է իրեն դիմող ազգայինների կարիքները և ըստ ներքին կանոնագրի տրամադրութեան հոգում է նրանց պէտքերը:

30ԴԻԱԾ 87

Կարիքատրներին օժանդակող Մարմնի նիւթական միջոցները գոյանում են հետեւեալ աղբիւրներից՝

ա- Թեմական Խորհրդի կողմից յատկացուած բուջէից.

բ- Դրամական և նիւթական նիւթատրութիւններ, անհատներից կամ այլ բարեգործական հաստատութիւններից.

դ- Չեռնարկներից կամ արտօն-եալ հանգանակութիւններից.

30ԴԻԱԾ 88

Թեմական Խորհրդի արտօնութեամբ և անունով մարմինը ունի յատուկ բանկային հաշիւ, որի գործառնութիւնը կատարում է մարմնի միջոցով ըստ իր ներքին կանոնագրութեան:

30ԴԻԱԾ 89

Կարիքատրներին օժանդակող Մարմինը ենթակայ է Թեմական Խորհրդին և իր միմեայ զեկուցումը ներկայացնում է նրան իւրաքանչիւր տարեվերջին:

30ԴԻԱԾ 90

Կարիքատրներին օժանդակող Մարմինը ունի իւր ներքին կանոնադրութիւնը որը վաւերացում է Թեմական Խորհրդի միջոցով:

15. ԳԵՐԵՉՍԱՆԱՏԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՆ

30ԴԻԱԾ 91

Թեմիան քաղաքում գտնող ազգային գերեզմանատների գործերը վարելու համար, Թեմական Խորհուրդը սոյն Կանոնադրութեան յօդած 42-ի տրամադրութեան համաձայն կեանքի է կոչում 5-7 ազգայիններից բաղկացած մի վարչութիւն, երկու տարւայ ժամանակաշրջանով:

Թեմական Խորհրդի դիւանը ժողովի է հրաւիրում վերոյիշեալ վարչութեան անդամներին, որոնք իրենց դիւանի ընտրութիւնը կատարում են հետեւեալ կարգով՝ մի ատենապետ մի ատենադրպիր և մի գանձապահ:

Գերեզմանատան վարչութիւնը ըստանձնելով իր պաշտօնը այնուհետեւ իր ժողովներն է գումարում Ազգային Առաջնորդարանում և վերահասու լինում իր խնամքին յանձնուած գերեզմանատների աշխատանքներին:

Ծանօթ. Երջաններում գերեզմանատան վարչութեան աշխատանքները վարում են Եկեղեցւո-Դպրոցական հոգաբարձութիւնները:

30ԴԻԱԾ 98

Թեհրան քաղաքում, պսակ կատարելու իրատուները տալիս է Թեմակալ Առաջնորդը, իսկ Թեմի միս շքրջաններում, Թեմակալ Առաջնորդի կարգադրությամբ, պսակի արտօնությունը տալիս է եկեղեցական խորհուրդը կամ եկեղեցա-դպրոցական հոգաբարձուքի մեջ ծխատեր քահանայի մասնակցությամբ, եթե պետական պատկան հիմնարկը յատուկ հաստատագրով, նրանց արտօնել է պսակի արձանագրության իրատուները և տրամադրել է համապատասխան մատեններն ու վկայագրերը:

30ԴԻԱԾ 99

Եկեղեցական Խորհուրդը պարտավոր է զանձել և հաշիարկել եկեղեցական հաստյները, որոնք սոյն կանոնադրության յօրամ 126-ի դրկետի համաձայն մուծում են Ազգային Առաջնորդարանի զանձարկը:

30ԴԻԱԾ 100

Եկեղեցական Խորհուրդը հոգածու պիտի լինի եկեղեցու բարեկարգության, կարգապահության և գոյքերի անվթար պահպանման նկատմամբ:

30ԴԻԱԾ 101

Եկեղեցական Խորհուրդը նկատի ունենալով թաղի ընդարձակութիւնը և ծխականների շնչագրական տրետալները, կատարում է համապատասխան շնչագրութիւն, այնուհետև Թեմակալ Խորհուրդը կատարում է համապատասխան ծխաբաշխում:

30ԴԻԱԾ 102

ա- Ծխատեր քահանայ կամ քահանաներ պաշտօնի կռելու իրատուները պատկանում է եկեղեցական խորհրդին: Այս նպատակով, հայցագիր է յղում Թեմակալ Առաջնորդին, որը յատուկ հաստատագրով վաւերացնում է եկեղեցական խորհրդի Թեկնածութիւն:

բ- Ծխատեր քահանան կարող է բացակայել իր ծուխից միայն պատկան եկեղեցական խորհրդի գրատր

արտօնությամբ և Թեմակալ Առաջնորդի հաստատումով:

30ԴԻԱԾ 103

Եկեղեցական Խորհուրդը, իր գործունեության շրջանի ամէն տարեվերջին, իր միամտայ գործունեության գեկոյցը ներկայացնում է Թեմակալ Խորհրդին:

17. ԵՆԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ԹԱՂԱՅԻՆ ՍԱՐԽՆ

30ԴԻԱԾ 104

Ծխական տուրքի կենտրոնական մարմինը, սոյն կանոնադրությամբ ճշտած թաղերի համար, պատկան թաղի սրտցաւ և աշխատունակ ազգայիններից, նշանակում է 5 անդամից բաղկացած ծխական տուրքի թաղային մարմին, երկու տարայ ժամանակաշրջանով, և սոյն մարմինների անձնակազմը հաղորդում Թեմակալ Խորհրդին առ ի հաստատում:

30ԴԻԱԾ 105

Ծխական տուրքի թաղային մարմինը, Թեմակալ Խորհրդի հաստատումից անմիջապէս յետոյ, ծխական տուրքի կենտրոնական մարմնի դիւանի միջոցով ժողովի է հրաւիրում և կատարում իր դիւանի ընտրութիւնը հետեւեալ կարգով՝ մի ատենապետ, մի ատենադպիր և մի զանձապահ:

30ԴԻԱԾ 106

Ծխական տուրքի Թաղային մարմինը, ըստ ծխական տուրքի կենտրոնական մարմնի տած ցուցումների և խորհուրդների, ճշտում է գործնական միջոցներ, ծխականների արձանագրության և ծխական տուրքի զանձումները դիւրին կերպով կատարելու համար:

Ծխական տուրքի Թաղային մարմինը, հարկ եղած դէպքում, կարող է ունենալ գրասենեակային պաշտօնեայ և զանձիչ:

30ԴԻԱԾ 107

Ծխական տուրքի Թաղային մարմինը, գործի անցնելիս, ծխական

տուրքի կենտրոնական Մարմնից ստանում է զանձումների արձանագրության յատուկ ժապալինեալ մատեններ, քարթեր և համարակալած անդորրագրեր:

30ԴԻԱԾ 108

Ծխական տուրքի Թաղային Մարմինը ամէն ամիս իր կատարած զանձումները մուծում է ծխական տուրքի Կենտրոնական Մարմնի հաշիւն:

30ԴԻԱԾ 109

Իւրաքանչիւր տարեվերջին, ծխական տուրքի Թաղային Մարմինը, իր նիւթական գործառնության հաշիւեկշիռը ներկայացնում է ծխական տուրքի կենտրոնական մարմնին որն իր հերթին ներառում է այն Թեմակալ Խորհրդին յուրեկիք գեկուցագրի մէջ:

18. ԵՆՈՂԱՌԻՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

30ԴԻԱԾ 110

Դպրոցների Կրթադաստիարակչական աշխատանքները արդիւնատրելու մտօք և ծնողների համագործակցութիւնը ապահովելու և նրանց կապը սերտացնելու համար, ըստ Կրթական նախարարության կանոնադրության, կեանքի է կռչում ծնողա-ուսուցչական խորհուրդ իւրաքանչիւր դպրոցի համար:

30ԴԻԱԾ 111

Ծնողա-ուսուցչական խորհուրդ ընտրում է երեք տարայ ժամանակաշրջանով, ծնողների ընդհանուր ժողովից, որ գումարում է դպրոցական տարեկզբին և ամենաուշը մինչեւ Մեեր 15-ը:

30ԴԻԱԾ 112

Ծնողական ընդհանուր ժողովը հրաւիրում է դպրոցի տեսուչը, և տեղի վրայ ընտրած երեք հոգուց բաղկացած ընտրական յանձնախմբի միջոցով ընտրում են ութ անդամներ և ութ անձնափոխանորդներ:

Ճար. 8

Եկեք կերտենք մեր լուսաւոր ապագան

Հարցազրոյց՝

ՍԵՐՈՇ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ

հետ

(Շարունակութիւն նախորդ համարից)

Հ.- Վերջին մի քանի տարիները բացակայելով համայնքից, Դուք որեւէ փոփոխութիւն կամ առաջընթաց նկատու՞մ էք հիմա, արդե՞օք համայնքում առողջ մտածելակերպ առկայ է, թե՞ ոչ:

Պ.- Ես յոյս ունեի, որ այդ երեւոյթը աւելի շատ կարտայայտւել էր շօշափելի կը լինէր, յատկապէս Հայաստանի անկախումից յետոյ, քանզի կային մարդիկ, որոնք դէմ էին այդ գործընթացին եւ ծաղրում կամ հեզմական վերաբերմունք էին ցոյց տալիս Հայաստանի զինանշանի, դրօշի նկատմամբ՝ համարելով դրանք Ֆաշիստական, իսկ մենք նրանց դէմ անզիջում պայքար էինք մղում: Ես յոյս ունեի, նորից եմ կրկնում, որ Հայաստանի անկախացման գործընթացից յետոյ, մեր կողմից որոշ քայլեր կը լինէին միասնականութիւն ձեռք բերելու եւ նրանց ներգրաւելու մէջ, սակայն դժբախտաբար յիշեալ ուղղութեամբ առողջացում չեմ նկատել:

Հ.- Ձեր կարծիքով, որո՞նք են դրա պատճառները: Արդե՞օք դրանք բխում են մեր զարգացման բարձր մակարդակից, թէ սահմանափակ մտածելակերպից:

Պ.- Դժբախտաբար մենք կարծում ենք, որ զարգացման բարձր մակարդակ ունենք, իհարկէ ես գտնում եմ Հայաստանի ժողովրդին, նրանք իսկապէս զարգացած են, քաղաքականապէս աւելի հասուն են, սակայն մենք նոյնիսկ մեր շրջապատի չափ էլ զարգացած չենք, իհարկէ շատ ցաւալի է ինձ համար այս երեւոյթը ընդգծել: Ասեմ որ շատ յաճախ մեզ որակում են որպէս միջակութիւն:

Հ.- Մեր ՊԺ-ն, որպէսզսի աւելի արդիւնաւէտ գործունեութիւն ծաւալի համայնքում, ի՞նչ կազմով պէտք է մերկայանայ:

Պ.- Իմ կարծիքով ամենաողջունելի քայլն այն էր, որ Իրանի պետութեան կողմից վաւերացեցին մեր ՊԺ-ի ընտրութիւնները, այսինքն մեր ժողովուրդը այստեղ օրինակելի փոքրամասնութիւն է դարձել: Իրանը ունի փոքրամասնութիւնների միացման մի ընդհանուր համազգային ծրագիր, եւ այս ծրագիրը եթէ վատ գործադրի կարող է մտահոգութեան առիթ տալ Իրան-հայրենիքի ամբողջականութեան համար: Եւ այս ծրագրի մէջ երեւի հարցերն աւելի առաջնակարգ տեղ են գրաւում, մենք ներկայանում ենք որպէս ոչ մուսուլման, այսինքն եթէ իրենք ունեն գրաւաշտական փոքրամասնութիւն, սպա դրանք աշխարհում մեծ թիւ չեն կազմում, իսկ մենք քրիստոնէայ ենք, աշխարհում հզօր երկրները քրիստոնէայ են, նրանք են տնօրինում աշխարհի ճակատագիրը: Նրանք են իրենց պետութիւններում ձեւաւորում ժողովրդի հասարակական կարծիքը կրօնական փոքրամասնութիւնների համուէլ: Ուրեմն այս պետութիւնն էլ նայում է տեսնում է թէ ինչպէս

են վերաբերում ազգային փոքրամասնութեան հետ այդ երկրներում: Իրանցիները դա շատ լաւ հասկանում են: Եւ մենք դա պէտք է գիտակցենք, եւ մեր համայնքը կազմակերպւած կուռ պահենք: Մեր ՊԺ-ը պէտք է լինի բարեկիրք, ըմբռնող, մեր ժողովրդի բոլոր շերտերի հետ քայլող, ազգային բոլոր կազմակերպութիւնների, միութիւնների հետ հաշի մատող: Եւ այն մարդիկ, որոնք այս ամէնը կը գիտակցեն՝ կը լինեն օրինաւոր պատգամաւորներ:

Հ.- Ո՞րն է Ձեր պատգամը՝ ուղղւած իրանահայերին:

Պ.- Իհարկէ պատգամ տալը մեծ պատասխանատուութիւն է, եւ ընդամենը մի խորհուրդ կը տալի: Մեծ յոյսեր պէտք է կապելիք մենք Հայաստանի անկախացման գործընթացին, յատկապէս Արցախի հայապատկան հողերի ազատագրումից յետոյ մեծ ոգեւորութիւն պէտք է առաջանար իրանահայերի մէջ: Ինչեւէ, իմ խնդրանքը հետեւեալն է, որ իրանահայերը առանց վախենալու, առանց տատանելու գան Հայաստան եւ միասնական ուժերով կերտենք մեր հայրենիքը, այն հայրենիքը, որը հանդիսանում է մեր բոլորիս պատիւը, անձնագիրը, մեր նախնիների երկիրը: Եկեք կերտենք մեր լուսաւոր ապագան: Հայրենիքից հեռու լինելով, երբեք երջանիկ կեանք չենք ունենայ: Ինչքան էլ, որ մարդ մակերեսային երջանկութիւն ստեղծի, միեւնոյնն է, աշխարհի որ մասում էլ ուզում է լինել, նա իր սրտի խորքում կը գիտակցի, որ հայ է, եւ չի կարող անտարբեր մնալ Հայաստանի հանդէպ: Հայաստանից ցանկացած դժբախտ մի լուր, մի պատահար նրա վրայ կազդի, յատկապէս եթէ հեռու է երկրից, իսկ երբ երկրում ես, եւ արհաւիրքի կենտրոնում ես գտնում, ապա այդ դէպքում դրա հոգեկան ծանր ազդեցութիւնը քեզ վրայ չես կրի, իսկ երբ հեռու ես լինում՝ քեզ մեղաւոր ես գտում:

Կը ցանկանայի շեշտել, որ միայն մէկ պարագայում կարող ենք այլ երկրում ապրել, եւ դա կը լինի այն ժամանակ, երբ մեր պատմական հայրենիքին տէր կը դառնանք, հայրենիքը կը բարգաւաճի, քննամիները կը չեզօքանան եւ, մի խօսքով հայրենիքին ոչ մի վտանգ չի ըսպառնայ, օրինակ ինչպէս Ֆրանսիան է: Բայց մինչեւ այդ հայն իրաւունք չունի ապրելու այլ երկրում:

Հ.- Ձեր կարծիքն՝ իրանահայ մամուլի եւ մասնաւորապէս «Լոյս» երկշաբաթաթերթի վերաբերեալ:

Պ.- «Լոյս» երկշաբաթաթերթը եւ երկու անգամ եմ ձեռքս վերցրել, երբ պարոն Լ. Ահարոնեանի գրասենեակն էի այցելել: Նա ինձ մի երկու խօսքով ծանօթացրեց թերթի նպատակներին, ապա ես անձամբ ծանօթացայ թերթին եւ կարծիքս դրական է, յօրաւճանքն բազմաբնոյթ էին, մատչելի, միայն թէ այն պէտք է իր մէջ ներառի նաեւ սուր երգիծական յօրաւճանք: Ի միջիայլոց ես կոչ կանէի, որ այն մարդիկ, որ համագործակցում են տեղիս ամենաժանօթ օրաթերթի՝ «Ալիք»-ի հետ, համագործակցեն նաեւ «Լոյս» երկշաբաթաթերթի հետ, եւ այս գործընթացը փոխադարձ լինի:

Հ.- Ո՞րն է Ձեր այցելութեան նպատակը:

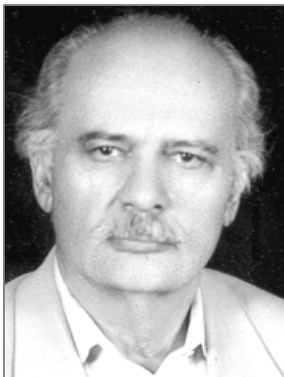
Պ.- Բացի իմ անձնական նպատակները՝ այստեղ եմ եկել մէկ առաքելութեամբ:

Ճար. տեսնել էջ 23-

Յոյսով են մի օր այդ կոպիտ սխալի համար մեր ժողովրդից պաշտօնապես ներողութիւն խնդրեն

Հարցազրոյց՝ իրանահայ ազգային-հասարակական գործիչ, բարերար՝ **ԼԵՆՈՆ ԱՒԱՐՈՆԵԱՆԻ** հետ

Հ.- Պրն. Աւարոնեան, Դուք մեր համայնքում սիր-ւած եւ ճանաչւած էք: Մեզ միշտ էլ հետաքրքրել է սիր-ւած մարդու կենսագրութիւնը: Ո՞ր քականից էք զբաղ-ւել ազգային-հասարակա-կան գործերով:

Պ.- Նախ շնորհակալու-թիւն են յայտնում ստեղծած առիթի եւ տրամադրած ժա-մանակի համար:

Գրագէտ ընտանիքի զա-ւակ եմ: Ծնել եմ 1930 թա-կանին, Սալմաստ գաւառի՝ Հաֆթան գիւղում: 1936-ին ընտանեօք փոխադրել ենք Թեհրան: Պատկանում եմ այն սերնդին, որ հայոց դպրոցների փակման պատճառով գրկել է հայոց լեզու տսվորելու հնարատրութիւնից: Բարձրագոյն ուսումն աւարտել եմ «Հոնարաբայէ- ալի» ինստիտուտում՝ քիմիական ճարտարագիտութեան ճիւղում: Ամուսնացած եմ եւ ունեմ լաւ կեանքի ընկեր եւ երկու զաւակներ՝ մի աղջիկ, մի տղայ: Երկուսն էլ ստա-ցել են բարձրագոյն կրթութիւն: Ունեմ նաեւ երկու թոռ-նիկներ:

Իմ ազգային գործերով զբաղւելը կարելի է ասել մի պատեհութիւն էր: Ի.Ի. յեղափոխութիւնից հազիւ անցել էր մէկերկու ամիս, «Զէյհան» օրաթերթում մի խիստ հակահայկական յօդւած գրեց եւ դրա հեղինակը համա-լրաբար մի դասախօս՝ դոկտ. Բասթանին էր: Նա գրել էր, իբր թէ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի սկզբ-նական շրջանում հայերը ծաղկեփնջերով կարմիր բա-նակին դիմաորեցին կամ շեշտել էր, որ հայերն Իրանից դուրս իրենց իրանցի չեն համարում եւ նմանատիպ անհե-թեթ արտայայտութիւններ: Ժամանակը նպաստաւոր չէր եւ ինչպէս միշտ, որ յեղափոխութիւններից յետոյ այդ պա-տեհ առիթը ստեղծուած է՝ հաշիւները մաքրելու շրջան էր: Այդ յօդւածը կարող էր միտումնաւոր լինէր եւ մեր հայերի համար վատ անդրադարձ ունենար:

Դժբախտաբար այն ժամանակվայ մեր 100 հազարա-նոց համայնքի պատասխանատուներից որեւէ մէկը այդ յօդւածին չպատասխանեց: Ես այլեւս չդիմացայ եւ երկու շաբաթից յետոյ մի սուր եւ քննադատական յօդւածով պատասխանեցի եւ կարծես թէ մեր ժողովուրդը սպասում էր դրան: Արդիւնքն 10-րդ Պատգամաւորական Ժողովի ընտրութեան ժամանակ ստացայ, որ ամենաբարձր ձայ-ններով ընտրուեցի պատգամաւոր եւ դրանից յետոյ էլ Թե-մական Խորհրդի անդամ, որն 6 տարի եւ երկու ամիս տեւեց:

Հ.- Պատգամաւորական Ժողովում (ՊԺ) հարցերը ինչպէ՞ս են քննարկւել: Ինչպէ՞ս էք գնահատում նրանց ընթացքը: Արդեօք ճնշումներ եղե՞լ են:

Պ.- Բարեբախտաբար յեղափոխութիւնից յետոյ ժողո-վրդի եւ ազգային իշխանութեան մէջ շատ սերտ յարա-բերութիւն եւ միասնականութիւն էր ստեղծուել: Բայց որոշ խմբակցութիւններ էլ կային, որ հակառակում էին ազգա-յին իշխանութեանը, որ մենք դրանց կոչում էինք խափա-նարարներ եւ դրանց պատճառով պիտի մի քանի ճակա-տում պայքարէինք:

Բայց ինչ-որ առնչում է 11-րդ ՊԺ-ին՝ պիտի ասեմ, որ ժողովների իմաստը մէկը միւսին ճնշել չի նշանակում, ուստի որեւէ թելադրանք տեղի չի ունենում: Անգամներ պատահում էր, որ մի հարցի շուրջ ժամերով խօսում եւ շատ անգամներ վիճաբանութիւններ էին տեղի ունենում եւ նոյնիսկ պատգամաւորների մէջ անախորժութիւն էր պատահում, բայց ի վերջոյ հարցը մի կերպ լուծում էր: Դա մի շատ ընդունւած երեսոյք է: Օրակարգերն էլ մեծ մասամբ Թեմական Խորհրդի գործունէութեան կապակ-ցութեամբ էին:

Հ.- Ժամանակին Դուք եղել էք Թեմական Խորհրդի ատենապետ եւ երկար տարիների պատգամաւոր: Ինչ-պիսի՞ գնահատական կը տալիք անցեալ 14 տարուայ ՊԺ-ի աշխատանքներին:

Պ.- Իսկապէս 11-րդ ՊԺ-ի անդամներին պիտի անա-մել համբերատար եւ պարտաճանաչ, որովհետեւ 14 տա-րի առանց դժգոհութեան աշխատել եւ իրենց ազգային պարտականութիւնը լրի կերպով կատարել են:

Հ.- Որո՞նք են եղել ՊԺ-ի թոյլ կողմերը:

Պ.- Այդ ժողովի միակ թոյլ կողմը մտաւորականների սակաւաթիւ լինելն է: Ժողովը պիտի տարբեր դասակար-գերից, հասարակական եւ մշակութային շերտերից բաղ-կա ցած լինի: Թերութիւնը կանոնագրութեան մէջ է, որը չի համապատասխանում առօրեայ մեր ազգային պա-հանջներին եւ պիտի նորից ուսումնասիրի եւ քննարկի:

Հ.- Արդեօք բոլոր որոշումները խմբային՞ ձեւով են եղել: Հատուծապաշտական մօտեցումները չե՞ն խան-գարել որոշումներ կայացնելու ժամանակ:

Պ.- Եթէ մի հարց օրակարգի նիւթ է եղել, դա ուշադը-րութեամբ քննարկւել եւ վաւերացւել է կամ էլ փոփոխու-թեան է ենթարկւել: Որեւէ անհատական ճնշում սկսած՝ Սրբազան Առաջնորդից, որ ինքն էլ ամէն մի պատգամա-ւորի նման ձայնի իրաւունք ունի, չի կատարում:

Հ.- Մեր համայնքին դեռ վերջնականապէս յայտնի չի դարձել թէ ի՞նչ եղան ՀՀ երկրաշարժի համար իրանահա-յութեան կողմից հաւաքած գումարները: Արդեօք ծառա-յեցին իրենց նպատակին թ՞է ոչ:

Պ.- Նախ պիտի ասեի, որ տարիներ շարունակ մաս-նակից լինելով ազգային կեանքին եւ անդամակցելով տարբեր խորհուրդներում, բարձր յարգանք ունեմ տա-ծելու ամէն մի ազգային գործչի նկատմամբ, որ իր բան-կագին ժամանակը առանց որեւէ մի ակնկալիքի նիւրում է ազգային աշխատանքներին, նոյնպէս մեծ յարգանք ու-նեմ մեր ազգային դրածքի հանդէպ:

Հասարակական

Բնական է, աշխատանքի ընթացքում սխալներ են լի-նում եւ այդ պարագայում եթէ կատարւած սխալը չքրն-նարկի եւ չբացատրի՝ ժողովրդի մօտ թերահատաւոր-թիւնը կը զարգանայ, հետեւեալքար Ազգային Իշխանութեան եւ ժողովրդի մէջ ճեղքուած կառաջանայ:

Հիմա հասնենք ձեր հարցի պատասխանին: Հետեւ-ելով մեր յարգելի պատգամաւորների հետ ունեցած ձեր հարցազրոյցների շարանը, նկատելի է, որ լուրջ կերպով փնտրում էք կատարում, որպէսզի ճիշտ պատասխանի հասնել:

1988 թ. Հայաստանում տեղի ունեցած երկրաշարժից յետոյ աշխարհի ամբողջ երկրներից օգնութիւն էր հասնում Հայաստան: Իրանահայ համայնքն էլ ամէն կերպ իր աջակցութիւնը ցուցաբերեց եւ որեւէ օգնութիւն չխնայեց: Թեմական Խորհրդի կողմից ինձ նշանակեցին այդ հարցով օժանդակ յանձնախմբի պատասխանատու: Գիշեր ու ցերեկ ժողովուրդը դրամով եւ հագուստեղէնով դիմում էր Առաջնորդարան եւ յանձնում իր նպատակները: Կարելի է ասել, ենթադրւածները համարեալ դրամ հաւաքելու դժարութիւն չունեցան եւ հաւաքւած դրամի գումարը մեր ազգային կենտրոնում անմախքնեց էր: Մօտաւորապէս 70 միլիոն թուման իրանահայութեան օգնութիւնը եղաւ երկրաշարժի աղէտեղանքին եւ այստեղից սկսուած է մեր ազգային կենտրոնի ամենասեւ կէտի գոյացումը: Թեմական Խորհուրդն երբէք ոչ ժողովրդին ոչ էլ Պատգամաւորական Ժողովին, հաւաքած դրամների գումարը չյայտարարեց եւ ինքը որոշեց հաւաքւած դրամով մի ծորակաշինութեան գործարան կառուցել եւ այդ գործարանի տարեկան հասոյթից օգնութիւն յատկացնել երկրաշարժից տուժած աղէտեղանքին: (Այստեղ պարսկական ասացածքը պիտի յիշել. «Բոզաք մամիռ բահար միադ, քոմբոգօ վա խիտար միադ» (հայերէն՝ «Մինչեւ առուն ջուր գայ, գորտի աչքերը դուրս կը գայ»): Այսպիսով կատարեցին մի մեծ սքախալ, առանց նկատի ունենալու, թէ ժողովուրդը դրամ է նւիրել, որ իր հայրենակիցների համար մի քանի բնակարան, դպրոց, կամ բուժարան կառուցի: Ամբողջ աշխարհից թէ՛ հայ եւ թէ՛ օտարներ գնացին Սպիտակ, Գիւմրի, շինարարութիւններ կատարեցին: Բայց ցաւօք սրտի իրանահայերի դրամն, որ վերջին ՊԺ-ում 450 միլիոն թուման է գեկուցել (70-450 միլիոնի տարբերութիւնը 1988-2000թ. դոլարի գնի բարձրացման պատճառով է), կուտակել է սնդուկներում եւ յաւելեալ դրամ Թեմական Խորհուրդն ամսական 1000 դոլարի չափ դրանց պահելու ծախս է վճարում:

Դա ուղղակի ժողովրդի զգացումները անտեսել եւ անյարգել է նշանակում: Մարդիկ դրամը օգնութեան համար են վճարել, ոչ թէ գործարան կառուցելու նպատակով: Մանաւանդ, որ դրա որոշումը Թեմական Խորհրդի իրաւասութեան սահմաններում չի եղել եւ անպայման պէտք է ՊԺ-ը այդ հաստատել: Եթէ ժողովուրդը ծորակաշինութեան ծրագրից տեղեակ լինէր, այդ քանակով դրամ չէր հաւաքի: Մի խօսքով՝ հաւաքւած դրամը իր նպատակին չի ծառայել: Յոյսով եմ մի օր այդ սխալ կատարողները իրենց մեծահոգութեամբ այդ կոպիտ սխալի համար մեր ժողովրդից պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրեն:

Հ.- Դի՞շտ է, որ պրն. Վ. Վարդանեանը 100.000 դոլար կանխիկ դրամ է յանձնել Վազգէն Վեհափառին:

Պ.- Ես այսպիսի դրամի յանձնելուց բոլորովին լուրջ չունեմ: Եթէ դա կատարւած լինէր, պիտի ՊԺ-ում գեկուցւէր եւ այդ երբէք չի կատարւել եւ չի էլ խօսուել այդ մասին:

Հ.- Ուրիշ ի՞նչ նւիրահաւաք է եղել Հայաստանին օգնելու նպատակով:

Պ.- ՊԺ-ի առաջարկով Թեմական Խորհուրդը 1993 թականին Հայաստանին օգնութիւն յատկացնելու համար իմ պատասխանատուութեամբ մի շտապ օգնութեան յանձնախումբ կենտրոն կոչեց, որ 30 միլիոն թումանի շուրջ դրամ հաւաքեց: Սթերք գնեց եւ այդ գումարը մթերքների պահեստի կենտրոնը Ձէյթուն քաղաքում Մուրեքեան սրահն էր, որ կարմիր մահիկի օգնութեամբ տրամադրւած երկու C- 130 օդանւաներով եւ պրն. Վ. Վարդանեանի համագործակցութեամբ փոխադրեցին Հայաստան: Երրորդ օգնութեան պատասխանատուն պրն. Նորայր Մելքոնեանն էր, որը 6 միլիոն թուման դրամ հաւաքեց եւ այդ դրամով սնդուկները գնեց եւ Թեմական Խորհրդի անդամների միջոցով Մեղրի, Ագարակ եւ Չանգեզուր գաւառներում բաժանեց:

Հ.- Մի շարք հարցերի շուրջ, օրինակ մեր կալածների, հարստութիւնների մասին չի խօսում մեր համայնքի ժողովրդի հետ: Արդեօք մեր բոլոր պատգամաւորները քաջատեղեա՞կ են այդ հարցերին, թէ դա միայն որոշ անհատների սեփականութիւնն է եղել:

Պ.- Ազգային կալածները լաւ են պահպանուել, կարող է ինչ-որ մի փոքր բնակարան առանց ՊԺ-ի թոյլտուութեամբ վաճառուած լինի կամ մի բնակարան շտապ կերպով ցածր արժեքով ծախուած, բայց ի վերջոյ դրանք բոլորն էլ ՊԺ-ում վաւերացել են:

Հ.- Արդեօք արժանի կերպով կալածներից օգտագործում է թէ՞ ոչ:

Պ.- Մենք ունենք տարբեր տեսակի կալածներ, 1.- Հայաբնակ քաղաքներում. օրինակ՝ Անգալի, Ռաշտ, Սարի, Ղազին եւ Մաշհադ, որոնք բնիկ հայերի կողմից, Թեմական Խորհրդի օգնութեամբ պաշտպանուած են: 2.- Այն քաղաքներում, ուր բոլորովին հայ չի բնակուում, (Քերմանշահ, Համադան, Գորգան եւ այլն), դրանց՝ Թեմական Խորհուրդը ՊԺ-ին ծախելու առաջարկ է տւել եւ դա վաւերացել է: Կան մեծ եւ քանակաւ թէք եւ անվաճառելի շէնքեր, հողամասեր, եկեղեցիների եւ դպրոցների շահաբեր կալածներ՝ եւ կան փոքրիկ ու վատ վիճակում գտնուող բնակարաններ, որոնց պահելն շահաւէտ չէ: ՊԺ-ը վաւերացրեց դրանց վաճառքը այն պայմանով, որ ստացուած դրամով մի ուրիշ շէնք կառուցի, կամ որեւէ ազգանպաստ ծրագրում ներդրի:

Հ.- Ինչպէս են եղել ՊԺ-ի աշխատանքների թափանցիկութեան հարցը: Ինչքանո՞վ է դա ազդում մեր ազգային-հասարակական հարցերի վրայ:

Պ.- Ինչպէս գիտէք ՊԺ-ը մեր ազգային դրամաւորների բարձրագոյն ատեսանն է եւ Թեմական Խորհուրդն էլ գործադիր մարմինը: Իմ կարծիքով 11-րդ ՊԺ-ն լաւագոյն եւ հմարաւորին չափով կատարել է իր առաքելութիւնը եւ վերջին երկու տարիներին բացառիկ կերպով աշխուժութիւն է ցուցաբերել:

ՊԺ-ի կողմից վաւերացուած որոշումներն են, որ Թեմական Խորհուրդը գործադրում է եւ դրանք անկասկած ունեն իրենց ազդեցութիւնները, ազգային-հասարակական հարցերի վրայ:

Ծար. տեսնել՝ էջ 17-ում

Մեծ բանաստեղծի
յիշատակին

Հայգալ
(Հայկ Գալստեան)

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Հայրենիքը մայր է
Եւ կենաց արքիւր,
Փրկութեան նա ժայռ է
Ու սիրոյ համբոյր:

Նա սուրբ շարական է,
Երանգ է շողի.
Նա մեծ բուրաստան է՝
Փոքրածու հողի:

Արեւի նա ծով է,
Գոյների աշխարհ.
Մարերի նա գով է
Եւ սրտի տաճար:

Նա համակ աւիւն է,
Եռանդ է ու ջանք.
Նա լոյսի մեծ սիւն է
Գործ է, աշխատանք:

Պատմական կոթող է
Նա ու նոր ուղի,
Երջանկութեան փող է,
Ջերմութիւն տաղի:

Նա ոչ թէ դրախտ է,
Դրախտներ չկան,
Նա միակ մեր բախտն է-
Օջախն է մեր տան:

ՔՈ ՀԱՅԵԱՅՔԻ

Քո հայեացքի գեղեցկաթով հեքիաթում,
Ես ինչքան եմ խորասուզել կախարդւած.
Ինձ քում էր կեանքը գարուն յարաճուն,
Մշտաժպիտ անուրջներով լուսամաճ:

Բայց մնացինք մենք անծանօթ եւ օտար
Մի վայրկեան էլ գոնէ չեղանք միասին.
Դու իմ սրտի նրբանցքներով լուս անցար,
Ես էլ միայն լուս խորհեցի քո մասին:

Կեանքի ամէն քայլափոխում կայ մի դաւ,
Կեանքը յաճախ սառն է լինում անողոք,
Ես չգիտեմ ինչու սերը չքացաւ,
Մովում կորած թռչումի պէս անմորմոք:

Եւ իմ սրտի խորքում մնաց մի թախիծ,
Մնաց կարծես բարդ, չլուծւած առեղծաւած...
Քո հայեացքի ցուրտի մէջ ջինջ, անքիծ՝
Կորաւ հոգիս կարօտակէջ ու խոնջած:

ՍՈՒՐԲ Էջմիածին

Սուրբ Էջմիածի՛ն, դու մեր գոյութեան
Միջնաբերդ անառ, հաւատքի-հաւատ,
Միրոյ մեծ պատգամ եւ խաղաղութեան
Կանաչ ձիթենի եւ կեանքի գաւաթ:

Լոյսի եւ յոյսի անմար ծիածան
Եւ եղբայրութեան դարբնոց մեկին,
Դու վերելքների անձնուրաց կածան
Դու երկնային ցուր, սուրբ Էջմիածին:

Դու գեղեցկութեան վարդաշաղ արեւ
Դարերից ելած գեղակերտ կոթող:
Վեհութեան մէջ կայ սրբութեան պարզեւ
Եւ կայ մարդկային հոգի լուսաշող:

Քո հաւատքի մէջ դարերն են մուծել
Եւ սերունդներն են քայլել անվարան
Սուրբ խաչն է մարդկանց սրտերում երկնել
Մինչեւ Աստծոյ գահ յղկել է ճամբան:

Արդար կրծքի տակ կայ գութ եւ Աստուած,
Վեհ գործում՝ հաւատ կայ համասփիտ,
Առանց հաւատի Յիսուսը խաչւած,
Չէր կարող յառնել սրտերի մէջ բիւր:

Դու մեծ հաւատքի՛ հաւատ ու խորան,
Դու անձեռակերտ բախիղ երկնային,
Տաճար լուսակերտ եւ ազգապահպան,
Դու խիղճ մարդկային, սուրբ Էջմիածին:

ԿԵՆՍԱՇՈՂ ԿԵՐՈՆՆԵՐ

Կերոններով կենսաշող,
Ես դուրս եկայ լայն աշխարհ,
Սրտում յոյզի դող ու ցօղ
Եւ անմահանջ ճանապարհ:

Յանուն անմար գալիքի,
Յանուն երգի խնդազին,
Կերոնները զարթօնքի
Վառ են պահում իմ ձեռքին:

Ազատատենջ քայլերգով,
Ժողովրդից անբաժան,
Լիցքատուեց լուսաթով
Երանգներով նոր կածան:

Եսս ընդմիշտ զօղեցի
Մեծ, ընդհանուր երթերին,
Էլ ինչ ունեմ ես բացի
Ժողովրդից թանկագին:

Մշակոյթ

Մեր արևեստագետները

Վաչիկ Վարդանեան

Այս անգամ մեր գրուցակիցն էր իրանահայ հանրայայտ բեմադրիչ-դերասան Սուրեն Մնացականեանը: Մի հրաշալի, անձնուրաց եւ նւիրեալ հայ, որն իր ամբողջ կեանքը անվերապահ նւիրեց հայ արևեստին եւ մշակոյթին՝ առանց որեւէ ակնկալիքի:

Ս.Մնացականեանը համեստութեան տիպար է, անգուգական մարդ: Ընտանիքը նրա համար սրբութիւն է: Հայրտութեամբ է արտայայտուում իր ընտանիքի մասին: Հարց եմ տալիս նրան,- Արդեօք թատերական աշխատանքը չի՞ խոչընդոտում Ձեր ընտանեկան յարաբերութիւնները: Ամմիջապէս հասկանում է հարցիս էութիւնը եւ յստակօրէն պատասխանում .- Ամենեւին, ես այդ հարցով թերեւս ամենաերջանիկ մարդը լինեմ, ես իմ կեանքում ոչ միայն նման դժարութիւն չեմ ունեցել, այլ ընդհակառակը այդ առումով ես իմ յաջողութիւնների համար պարտական եմ ընտանիքիս:

Ս. Մնացականեանը 56 տարի ծառայել է հայ թատրոնին, բեմադրել՝ 50 անուն թատերգութիւններ եւ ներկայացել է 40 դերերում՝ որպէս դերասան:

Վարձքդ կատար, արևեստի անխոնջ մշակ, վաստակաշատ եւ համեստափայլ հայ թատրոնի՝ մեծ վարպետ:

Շարքագրոյց՝ Սուրեն Մնացականեանի հետ

Հ.- Թեպէտ Դուք ճանաչած էք մեր համայնքում, մասնաւորապէս արևեստագէտ-արևեստասէրների համար, այնուամենայնիւ խնդրում եմ ներկայանալ:

Պ.- Ես ծնել եմ 1932 թականին Թարիզում: Առաջին իմ թատերական փորձը եղել է մանկապարտէզում՝ 6 տարեկանում:

Դրանից յետոյ աշխատանքի եմ անցել, որովհետեւ հայկական դպրոցները այդ ժամանակ փակած էին: Պատերազմից յետոյ էր, որ սկսեցին հայկական դպրոցները շատ ու քիչ Թարիզում բացուել, բայց դեռ ի վիճակի չէին, որպէսզի ընդգրկէին ամբողջ հայ աշակերտութեանը: Ես այդ ժամանակ պարսկական դպրոց էի գնում: Հայկ Աճեմեանի մօտ, որ յայտնի բանաստեղծ էր, մասնաւոր հայերէն էի սովորում: Ամէն օր մինչեւ ժամը 16-ը պարսկական դպրոց էինք յաճախում, 16-18-ը՝ հայերէն դասի եւ 18-ից յետոյ՝ Ռուսերէն:

Հ.- Այն ժամանակ հայոց լեզուի դասաւանդելը արգելուած էր:

Պ.- Ոչ, այն նոր էր բացուել, երբ Կարմիր Բանակը մտաւ Թարիզ: Այն շրջանում, որ ես արդէն սկսեցի դպրոց գնալ, պատերազմից յետոյ էր: 1941 թականին Ռուսական բանակը մտաւ եւ գրաւեց Թարիզը: Այն ժամանակ նոյնիսկ մահազոյները պարսկերէն լեզուով էին տպագրուում: Լաւ յիշում եմ, Թովմաս Առաքելեանի մահազոյն էր, որ առաջին անգամ տպագրուեց հայերէնով: Իսկ վերջին պարսկերէն մահազոյն՝ Աննա Բարոյեանինն էր: Բարոյեանը յայտնի դերասաններից էր, որ մահացաւ երիտասարդ տարիքում: Իմ դերասանական ընդունակութիւնն առաջին անգամ յայտնաբերուեց պրն. Աճեմեանի միջոցով (ի դէպ նա հրաշալի տաղանդ ունէր ընդունակութիւններ յայտնաբերելու գործում):

Պէտք է ընդգծեմ, որ մենք այն ժամանակ «Վարդանանք»-ի տօնակատարութիւնը «Ապրիլ 24»-ի ոգեկոչման արարողութիւնը կատարում էինք տներում, քանի որ թոյլտրութիւն չկար: «Սասունցի Դաւիթ» մարմնամարզական

միութիւնը հիմնեց 1944 թականին (դա նախքան Թեհրանի «Արարատ» միութեան հիմնադրումն էր): Դա առաջին հայկական միութիւնն էր: Ես 22-րդ անդամն էի, որ անդամագրուեցի, իսկ աղջիկներից առաջինը եղաւ քոյրս, որը 10 տարի մեծ էր ինձանից: Արշալոյս Մելիք Բաղդասարեանը մեր յայտնի դերասաններից էր: Նրա 4 քոյրերը եւս դերասաններ էին: Նրանցից մէկի՝ տիկին Արշալոյսի դուստրը՝ Լիլիկ Յովհաննիսեանը (այժմ՝ Հայաստանի կինոյի յայտնի դերասաններից), մի օր կանչեց ինձ եւ ասաց թէ՛ մայրն ինձ հետ գործ ունի: Այդ ժամանակ 12 տարեկան էի: Վազելով գնացի նրա մօտ: Նա ասաց,- Դերձակի աշակերտի դեր պիտի խաղաս: Այդ «չարաճճի» աշակերտի դերը յանձնեց ինձ: Այդտեղից էլ հիմքը դրեց իմ թատերական կեանքի:

3-4 տարի շարունակեց, մինչեւ 1948 թականը: Դրանից յետոյ չգիտեմ ինչո՞ւ տիկին Արշալոյսը բացակայեց: Միմոն Սարգսեանը շարունակեց նրա գործը: Նա էլ քանի տարի յետոյ թողեց Թարիզ քաղաքը: Այնուհետեւ Բարզէն Աճեմեանը շարունակեց նրանց գործը: Այդպէս նրանց էլ յաջորդեցին ուրիշներ:

Իսկ 1948 թականին այդ միութեան թատերախումբը մնաց առանց ղեկավար: Ես այդ ժամանակ ընդամենը 16 տարեկան էի: Ինձ առաջարկեցին ստանձնել բեմադրիչի պարտականութիւնները: Այդ թականին էր, որ ես իմ առաջին բեմադրութիւնը կատարեցի:

Հ.- Ի՞նչ պիտէ էր դա:

Պ.-«Երկուքաղցածներ»:1948 թականին էր Իրանի թագաւորին տերորի էին ենթարկել: Նրա ապաքինման առիթով մի մեծ հանդէս կազմակերպուեց «Արամեան» սրահում: Այդ հանդէսին մաս էր կազմում մեր բեմադրութիւնը:

Հ.- Այդ սրահն որտե՞ղ էր գտնուում:

Պ.- «Թալով» գիւղի եկեղեցու բակում էր գտնուում: 100 տարւայ անցեալ ունէր այդ սրահը: 1948 թականին Բարզէն Ողորջեանի ջանքերով 12 հազար թուման ներդրում կատարեցին, եւ այդ սրահն նորոգեցին: Հրաշալի սրահ էր՝ օրեսակներով եւ բոլոր յարմարութիւններով:

Մինչեւ 1950 թականը, ես բեմադրեցի 10 պիեսներ, որոնցից յետոյ փակուեց միութիւնը: Դրանից յետոյ ընտանեօք փոխադրուեցինք Թեհրան:

«Բարեգործական» միութեան միջոցով վարձուեցի Հաշթգերդի մօտակայքում գտնուող «Ալիգուլար» գիւղում՝ որպէս ուսուցիչ: Այդտեղ 2 տարի դասաւանդելուց յետոյ առաջին փորձերը կատարեցի մանկական թատերախումբ հիմնելու համար: Բայց շուտով գիւղի բնակիչները

Մշակույթ

Թեհրան տեղափոխուեցին: Այդ տեղ էլ 2-3 բեմադրություններ կատարեցի: Ես էլ ստիպուած փոխադրեցի Թեհրան եւ դարձայ «Բարեգործական» միութեան երիտասարդական բաժնի անդամ: Այդտեղ հիմնեցիք մի թատերախումբ:

«Յակոբոս աղա» անունով արեւմտահայերէնով մի պիես բեմադրեցի նոյն միութեան մէջ: Յաւոք սրտի այն ժամանակ չկար որեւէ աֆիշ կամ յայտագիր, ոչինչ չունէինք, նոյնիսկ դերասանների անուններն էլ յիշում եմ, բայց ցաւօք որեւէ տեղ գրանցած չէ:

Այնուհետեւ մասնակցեցի «Արարատ» միութեան ձեռնարկներին (1960-ական թթ. Թեհրանում միայն «Արարատ» միութիւնը թատերախումբ ուներ): 30 տարի աշխատել եմ տոյն միութեան մէջ՝ ոչ շարունակաբար:

1960-1980 թթ., եղել եմ իմ աշխատանքի տարիները: Այդ տարիներում միանալով աշխատել եմ «Արարատ» միութեան թատերական բաժնում՝ որպէս դերասան:

1969 թականին միութեան վերջին բեմադրիչ՝ երջանկայիշատակ Ն. Սարարեանի մահից յետոյ «Արարատ» միութիւնը խճողման ենթարկեց: Հապա ի՞նչ պէտք է անէինք: Միութեան վարչութեան կողմից այդ հարցով ինձ հրահրեցին ժողով: Ես առաջարկեցի կազմել երիտասարդական մի նոր թատերախումբ: Կազմեցի եւ սկսեցի աշխատել, որում ունեցայ նաեւ յաջողութիւններ:

Այդ ընթացքը շարունակեց մինչեւ 1974 թականը: Այդ ժամանակ Արամայիս Աղամալեանը դարձաւ միութեան թատերախմբի բեմադրիչը: Իմ խումբը քայքայման ենթարկեց: Իմ խմբի դերասանները գերադասեցին ներկայանալ նրա խմբում: Ես էլ մասնակցեցի նոյն խմբի փորձերին եւ սկսեցի աշխատել որպէս դերասան: Այդ շարունակեց մինչեւ 1980- ական թթ.: Դրանից յետոյ խնդիրներ ծագեց իմ եւ Աղամալեանի միջեւ եւ այդ բոլորը պատճառ դարձան, որ ես թողնեմ «Արարատ» միութիւնը եւ աշխատանքս շարունակեմ «Միփան» միութեան մէջ: 12 տարիներ շարունակ աշխատել եմ «Միփան» միութեան մէջ:

1979 թականից յետոյ «Ժողովրդական Թատրոնը» հիմնեց եւ ինձ էլ հանգուցեալ Արմանը հրահրեց համագործակցութեան:

«Ժողովրդական Թատրոն»-ն իր աշխատանքը սկսեց 1979 թականին՝ «Գիքոր»-ով: Իրանահայ թատրոնի պատմութեան մէջ երկու պիեսներ ենք ունեցել, որ ամենաշատ բեմադրութիւնն են ունեցել: Մէկը՝ «Գիքոր»-ն էր, որ 45 անգամ բեմադրեցիք, միւրը՝ «Ուշ լինի, նուշ լինի»-ն էր, որ ես բեմադրեցի 52 անգամ:

Յաւոք այդ «Ժողովրդական Թատրոն»-ն էլ շատ երկար կեանք չունեցաւ:

Արտադասարանային աշխատանքներ եմ ունեցել, 50-ից ատել երիզներ ենք ձայնագրել:

Տիկ. Այիդան շատ հոգատար էր այս աշխատանքի մէջ: Իր բնակարանը վերածել էր փոքր ստուդիոյի եւ բոլոր ձայնագրութիւնները կատարում էինք այնտեղ:

Մանկական բեմադրութիւններ եմ ունեցել «Միփան» միութիւնում, որոնցից կարելի է յիշել «Շունն ու կատուն» :

Կեանքս անցել է աշխատանքներով: Բայց միայն մի քանից եմ ցաւում, որ ոչ ոք, ոչ մի կազմակերպութիւն եւ ոչ մի միութիւն այս վերջին աշխատանքս՝ «Կարասի երգը», չի արժեւորել: Շատ հիասթափուած եմ բոլորից, բոլոր միութիւններից եւ նաեւ համայնքից:

Այդ թատերգութիւնն իմ առաջին գործը չէր, որ անյայտ լինէր բեմադրիչը: Չգիտեմ, թէ մեր ժողովուրդը ի՞նչ է ուզում բեմադրութիւնից:

Հ.- Ինչպէ՞ս եղաւ, որ մտաք թատրոնի ասպարէզ: Ընդհանրապէս ինչպէ՞ս էք գնահատում թատրոնի արժէքը համեմատելով միւս արեստների հետ:

Պ.- Թատրոնը համարում եմ, բոլոր արեստներից ամենակատարեալը, որովհետեւ թատրոնի մէջ ամէն ինչ կայ: Եթէ միայն երաժիշտ լինես՝ միայն երաժշտութիւնից զաղափար կունենաս: Ես նոյնիսկ անցեալում մեր երգչախմբի ղեկավարներին ասում էի, - Չեր երգիչները լաւ ձայն ունեն, բայց լաւ չեն կատարում: Ոչ մի զգացմունք չեն արտայայտում: Երգի ընթացքում երգիչը պէտք է կարողանայ իր ապրումները փոխանցել ժողովրդին: Թատրոնը արձանագործութեան, նկարչութեան եւ այլ արեստների հաւաքածուն է:

Հ.- Արդե՞օք չէք գտնում, ժամանակը հասել է, որ թատրոնով զբաղող մարդուն պէտք է անպայման վարձադրել:

Պ.- Ինչու չէ: Ես 56 տարի է, որ թատրոնի ասպարէզում եմ: Միայն 6 տարի է, որ վարձատրւեցում եմ: 50 տարին լրի անվճար եմ աշխատել, եւ կարծում եմ, որ պարտքս կատարել եմ ժողովրդին:

«Չարմահալ» միութիւնում աշխատանքս սկսեցի «Աշխարհն շուն է եկել» պիեսի բեմադրութիւնով: Ես հրաժարեցի իմ 50 տոկոս ստանալիքից, առաջարկեցի այդ բաժանել դերասանների մէջ եւ խնդրեցի մի գումար էլ միութիւնը յատկացնի նրանց, որպէսզի մի շօշափելի գումար ստացի: Չնղունեցին, ասացին, - Մենք ոչ մի գումար չենք տալ դերասաններին:

Հ.- Եթէ համոզուած էք, որ այսօր իրանահայ թատրոնը անմխիթար վիճակում է, ապա այդ անցանկալի դրութիւնից դուրս բերելու համար ի՞նչ առաջարկ ունեք:

Պ.- Ես առաջարկում եմ հիմնել մի ընդհանուր «Ժողովրդական Թատրոն», որին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն իրանահայ բոլոր թատերական գործիչները: Ինչպէս ասացի նման մի փորձ անցեալում ունեցել ենք, եւ հիմնել է հայ «Ժողովրդական Թատրոնը», սակայն ցաւօք ինչ-ինչ պատճառներով լուծման է ենթարկել: Մեր այսօրայ թատրոնի փրկութեան ելքը միայն այդ առաջարկի իրականացումը կը լինի:

Հ.- Ի՞նչ կատք մեր օրերում ընթացող արտագաղթի մասին:

Պ.- Դա իրօք ցաւալի երեսոյթ է: Կար մի ժամանակ, որ ազգովի երգում էինք այն օրը, որ պէտք է տեսնէինք Հաստանի անկախութիւնը: Եկաւ այդ բարեբաստիկ օրը: Սպասում էր պիտի ազգովին հաւաքենք մեր պապենական հողի վրայ: Աւա՛ղ այդպէս չեղաւ: Հայի թշնամին իր կամքը թելադրեց: Արեւմուտքը իր գիրկը բացեց մինչ այժմը՝ «ոչ հանդուրժելի հայի» համար: Միանգամից մենք դարձանք նրանց «աչքի լոյսը»: Այսօր նման ցաւալի կորուստ է տալիս նաեւ մեր գաղութը: 600 տարւայ պատմութիւն ունեցող գաղթօջախը մի օրում քանդել են ցանկանում: Քանի ուշ չէ, պէտք է սթափուել: ■

Ստացած գրքեր և նամակներ

Ստացած գրքեր

Հալէպահայ նշանաւոր մտաւորական, գրող բժիշկ թորոս թորանեանից ստացել ենք իր հեղինակած գրքերից 25 հատորներ: Ոյժ եւ կորով նրան: Շնորհակալութեամբ, ներկայացնում ենք այդ գրքերը.

1. «Յոյսի Կարան», Սիփան Շիրազ, Բէյրութ 1988թ., 64 էջ:
2. «Անտալուզեան երգեր» (բանաստեղծութիւններ), Հալէպ 1979թ., 70 էջ:
3. «Գիրք Որդիական», «Բազմադարեան Հայաստանը վաթսուն տարեկան», Հալէպ, Բէյրութ, 1980թ., 333 էջ:
4. «Փայտ գոլպին Պատմութիւնը», Բէյրութ, 1984թ. 96 էջ:
5. «Մուրհաբայութիւնը եւ Հայաստանի երկրաշարժը», Բէյրութ 1990թ. 103 էջ:
6. «Թրքական համաթուրանականութիւնը վարագոյ-րով յի ծածկիր», Բէյրութ, 1990թ., 164 էջ:
7. «Ապրող մարդեր», Բէյրութ, 1991թ., 200 էջ:
8. «Մթութիւն Արեւի տակ» (խոհագրութիւն) Հալէպ, 1994թ., 104 էջ:
9. «Երկրէն հեռու, երկրին հետ» (բանաստեղծութիւններ) Բէյրութ, 1994թ., 144 էջ:
10. «Գրող հոգեւորականը» (Արտ. Արք. Մանուկեանի կեանքն ու գործունէութիւնը), Հալէպ, 1994թ., 192 էջ:
11. «Հայկական հարցը, երկու մօտեցում», Հալէպ, 1994թ., 80 էջ:
12. «Շնչել, ապրիլ Կոմիտասով» Հրանդ Գեորգեան, խմբագրեց՝ Թ. Թորանեան, Հալէպ, 1993թ., 240 էջ:
13. «Չմեռ, Հայաստան», Բէյրութ, 1996թ., 94 էջ:
14. «Երիզ մը կապոյտ», Ա. Երեւան 1995, 132 էջ:
15. «Երիզ մը կապոյտ», Բ, 1995, 98 էջ:
16. «Երիզ մը կապոյտ», Գ, 1995, 54 էջ:
17. «Մարդերգակ բանաստեղծը» Գալուստ Խանենց, Հալէպ, 1995, 154 էջ:
18. «Իրանահայ ոգեշունչ բանաստեղծը» Վարանդ, Հալէպ 1997, 190 էջ:
19. «Յուշեր անկրկնելի Շիրազէն», Հալէպ, 1997թ., 80 էջ:
20. «Թող Հայաստանը խօսի», Հալէպ, 1998 թ., 184 էջ:
21. «Արմանտ բանաստեղծը», Կանադա, 1998թ., 142 էջ:
22. «100-ամեայ ապրող բանաստեղծ» Ալէք Գլընեան, Հալէպ, 1994թ., 80 էջ:
23. «Կեանքի կեանքներով», Հալէպ, 1999թ., 116 էջ:
24. «Darkness under the sun», Բոստոն 1999թ., Հալէպ 1999թ., 70 էջ:
25. «Միխայիլ տասնամեակները», Ա.Ծառուկեան, խմբագիր՝ Թ.Թորանեան, Հալէպ 2000թ., 174 էջ:

Շնորհակալութեամբ թեհրանի «Նայիրի» հրատարակչութիւնից ստացել ենք ներքոնշեալ գրքերը.

- 1- «Ուղեւորութիւն դէպի Հայաստան» (Զրոյց պատմութեան հետ), Արտակ Արք. Մանուկեան, Թեհրան 2000թ., 216 էջ:
- 2- Պ. Մեակի «Հատընտիր», Թեհրան 1999թ., 335 էջ:
- 3- «Իմ սիրուն այգին» (Մանկական բանաստեղծութիւններ), Թեհրան 2000թ., 31 էջ:
- 4- «Խճճուած ժամանակի քաղաքը», Ալլա Տէր Յակոբեան, Թեհրան 1999թ., 24 էջ:
- 5- «Կարօտ» (բանաստեղծութիւններ), Նորավան (Գայեանէ Արզարեան), Թեհրան 2000թ., 57 էջ:
- 6- «The Armenian Church Feasts», Արտակ Արք. Մանուկեան, Թեհրան 2000թ., 109 էջ:
- 7- «Միլիոն երգեր», կազմեց՝ Ս.Ամիրխանեանը, Թեհրան 1999թ., 215 էջ:
- 8- «Ուղղագրական բառագրքոյկ», կազմեց՝ Վ. Սարգիսեանը, Թեհրան 1999թ., 173 էջ:

Նամականի

«Լոյս» երկշաբաթաթերթի եւ «Ապագայ» ամսագրի պատուարժան խմբագիր Թեհրան

Հանդիպել կը նշենք, որ ստացած ենք «Լոյս»-ի եւ «Ապագայ»-ի համարները:

Սրտանց կը շնորհատրեմք այս ազգօգուտ ձեռնարկները եւ կը մաղթենք ամենայն յաջողութիւն:

Սիրով՝
Պրոֆ. Բ. Լ. Չեքեան
Պօ-Արաքս մշակութային
ընկերութիւն-Վեներտիկ
Վեներտիկի համալսարան
19.08.2000

ԼՈՅՍ երկշաբաթաթերթը ջերմօրէն շնորհաւորում է նոր ամուսնացած սիրելի զոյգերին:

Այիդա Աւանեսեան – Ռազմիկ Աբել
Ժաքլին Իսմայիլեան – ԺողէՖ Արրահամեան
Շենիկ Եղիայեան – Ռայմոն Զովհաննիսեան
Ռուբինա Զովհաննիսեան – Սուրիկ
Իսրայելեան
Արրինէ Ազարեան – Համլետ Զովսէփեան
Իւետ Հայրապետեան – Սերժիկ Իսախանեան

Հասարակական

Էջ 12-ի շարունակությունը

Հ.- Ի՞նչ խորհուրդներ կը տայիք մեր ապագայ 12-րդ ՊԺ-ի նորընտիր պատգամատրոսներին:

Պ.- Իբրև մեր ազգային կեանքին լատենդեակ անձ, կառաջարկեի, որ առաջին հերթին մեր կանոնագրությունը լրի կերպով վերստին քննարկի, որովհետև ներկայ կանոնագիրը չի համապատասխանում մեր ազգային առօրեայ պահանջներին: Այլևս Թեմական Խորհուրդները մկրտութեան, ամուսնութեան եւ թաղման արարողութիւններից գոյացած դրանցներով չեն կարող Առաջնորդարանի ահեղի ծախսերը հոգալ եւ պէտք է մի գործունեայ ՊԺ, որ մէկ առ մէկ խնդիրները քննարկի, եւ համապատասխան որոշումներ կայացնի: Դրանց հասնելու համար մեր համայնքի մարդիկ, որ ժողովներին մասնակցելու կարողութիւն եւ հարկ եղած գիտելիքները ունեն՝ պիտի մասնակցեն ընտրութիւններին: Այդ գիտակցութեամբ, նրանք իբրև հայ՝ համայնքում կը կատարեն իրենց ազգային պարտականութիւնները: Իսկ ընտրողներն էլ քւէարկութեան մասնակցելով կը կատարեն իրենց ազգային պարտականութիւնները:

Հ.- Խնդրում ենք որոշ տեղեկութիւններ տալ Ահարոնեան մանկապարտէզի եւ Երեւանի թիւ 136 դպրոցի վերանորոգման աշխատանքների մասին:

Պ.- 1993 թականին ծնողներիս յիշատակին կառուցեցի Ա. Ա. Ահարոնեան մանկապարտէզը եւ յանձնեցի ազգային իշխանութեանը: Մենք շատ բաւարարած ենք դրանով, որ Զէյթուն թաղամասի 350 մանուկներ սովորում են այդ մանկապարտէզում:

Հայաստանում անձնապէս ներդրումներ չեն կատարել, բայց «Մաթի» ընկերութիւնը, որ ես եւ կինս էլ նրա բաժնատերերից ենք՝ հաստատել է իր մասնաճիւղի գրասենեակը Երեւանում, որը եւ փոխադրական եւ զբօսաշրջիկութեան աշխատանքներով է զբաղում, եւ ուրախ ենք, որ կարողացել ենք 10-ից աւելի պաշտօնեաներ աշխատանքով ապահովել:

Անցեալ տարւայ վերջին ամիսներին Երեւանի «Զէյթուն» թաղամասում 136-րդ դպրոցն հրդեհի բերումով վառեց: Կնոջըս հետ որոշեցինք այդ այրած շէնքը վերանորոգել, որի աշխատանքն ընթացքի մէջ է:

Հ.- Ինչպէ՞ս էք տեսնում միասնականութեան երեւոյթը իրանահայերի մօտ եւ ի՞նչ ցուցմունքներ կարող էք տալ այդ ուղղութեամբ:

Պ.- Միասնականութիւնը մեր համայնքում այսօրւայ կենսական պահանջներից է, որ պիտի իրագործի եւ դա մի անհրաժեշտութիւն է: Բայց կան որոշ խնդիրներ, որ խանգարում են այդ ուղղութեամբ կատարող աշխատանքներին: Հնուց մնացած գաղափարախօսութիւնների տէրերը, որ երբէք չեն ուզում աշխարհի փոփոխութիւնները եւ իրենց իրական վիճակն ընդունել: Դա նմանում է այն ճապոնացի զինտրին, որ երկրորդ պատերազմի արարից 20 տարի յետոյ Ֆիլիպինի անտառներում խրամատներն էր պաշտպանում եւ դրսի աշխարհից լուր չուներ:

Միս կողմից առկայ է մի այլ գաղափարախօսութիւն, որ ամէն բնագաւառում իրեն ժողովրդի կնքահայրն է համարում, իր առաքելութիւնը չի կատարում եւ նորից ցանկանում է տարածութիւն պահել իր եւ ուրիշ այլախոհների հետ, սակայն այդ հարցը մի քանի օրում կամ ամիսներում չի հարթի: Պիտի միշտ միասնականութեան քարոզչութիւն տարւի, որը եւ հարցի լուծման կը նպաստի:

Պիտի ընդունել, որ 21-րդ դարում աշխարհի ժողովուրդը գնում է դէպի ժողովրդավարութեան համակարգի, ընդ որում խօսքը ժողովրդինն է եւ այն ժամանակ միայն կը ստեղծի իրական միասնականութիւն: ■

Հարցազոյցը վարեց՝ Ռ. Սարգսեանը

Էջ 2-ի շարունակությունը

Որպէսզի 12-րդ Պատգամատրական Ժողովի ընտրութիւնները ազատ, անկաշկանդ, արդարացի տեղի ունենան, եւ դեմոկրատիկ պայմաններին համընկնելով՝ համայնքը աշխոյժ մասնակցութիւն բերի այդ ընտրութիւններին, հարկատր է.

1. Համայնքի ազգային, հասարակական, կրթական, մշակութային, կրօնական իրունքները եւ պահանջները յստակեցնել եւ ներկայացնել:

2. Անցեալի գործունէութիւնից զեկոյց, հաշիւաւորին եւ գնահատական ներկայացնել:

3. Թեմի կանոնագրութեան մշակման եւ հաստատման համար համայնքի տարբեր տեսակետների տէր անհատների եւ շրջանակներին մասնակցութիւն տալ:

4. Ընտրութեան մեծամասնական, համամասնական եւ համախոհական ձեւերով քւէարկութիւնը քննարկել կանոնագրութեան մշակող յանձնախմբի, Թեմական Խորհրդի, Պատգամատրական Ժողովի, մամուլի եւ թաղային հանդիպումների մէջ:

5. Կազմել 12-րդ ՊԺ-ի ընտրութեան համադրող մարմին (ծրագիր, թեկնացու, ընտրապայքար) ազգային մարմինների ծրագիր եւ աշխատանքը համադրել, հասարակութեան եւ պետական մարմինների հետ կապ պահել:

Համադրող մարմինը հետեւեալ գործընթացը կարող է կիրառել, տարբեր տեսակետների տէր անհատների հետ խորհրդակցելով.

ա- Դեմոկրատիկ պայմանների երաշխիք ստեղծել ընտրութեան համար:

բ- Թեկնածուներին տեղեկութիւն եւ ուղղութիւն տալ համայնքի ազգային-հասարակական հարցերի շուրջ:

գ- Հանդիպումների միջոցով զեկուցել հասարակութեանը եւ բացատրական աշխատանք տանել:

դ- Կապ պահել եւ խորհրդակցել պետական եւ ազգային մարմինների հետ:

ե- Համայնքի ազգային, կրօնական, կրթական, մշակութային եւ հասարակական հարցերի շուրջ տեղեկութիւն հաւաքել, ուսումնասիրել եւ ծրագիր առաջարկել:

զ- Ազգային մարմինների ծրագիրը, գործունէութիւնը քննարկել եւ հսկել որպէսզի տարբեր խաւեր եւ տարբեր տեսակետների տէր անհատներ ներգրաւեն համայնքի ազգային-հասարակական աշխատանքներին եւ իրենց պատասխանատու զգան:

է- Ուսումնասիրել, որ սոյն գործընթացի գործադրման համար ի՞նչ դժարութիւններ, արգելքներ կան՝ անհատական-խմբային շահեր, նեղմիտմենատիրական մօտեցումներ, իրատես-տրամաբանող անհատների բացակայութիւն, ազգային-դեմոկրատ անհատների մեկուսացումը եւ այլն:

ը- Հանդուրժող, համերաշխ, համագործակցական եւ միասնական ուղղութեան առաջարկներ եւ գործունէութեան երաշխիքներ են հարկատր, որպէսզի հնարատր լինի դեմոկրատիկ պայմանների ներքոյ ընտրապայքարի ծրագիր առաջարկել, թեկնածուներ ներկայացնել եւ ընտրութիւն կատարել: ■

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

(Պատմական ակնարկ)

Չորրորդ համագումարը ընտրեց Կենտգործկոմի կազմը (90 անդամ եւ 43 թեկնածու) եւ Անդրդաշնութեան խորհուրդների համագումարի պատւիրակներին (101 մարդ):

Նորընտիր Կենտգործկոմը մինչեւ հերթական համագումարն ունեցաւ 3 նստաշրջան, որտեղ քննարկել եւ սոցիալիստական շինարարութեան մի շարք հարցեր, կապած զհիւղատնտեսական հարկի, պետական բիջէի, խորհուրդների ընտրութիւնների, մի շարք օրէնսգրքերում փոփոխութիւններ ու լրացումներ կատարելու հետ:

Խորհուրդների հերթական 5-րդ համագումարը կայացաւ 1927թ. մարտ-ապրիլին, 384 պատգամատուրների մասնակցութեամբ: Համագումարի ուշադրութեան կենտրոնում էին երկրի ինքուստրացման եւ գիւղատնտեսութեան զարգացման հարցերը, որոնք քննարկեցին կառավարութեան հաշիւառութեան եւ գիւղատնտեսութեան ժողկոմատի զեկուցման կապակցութեամբ:

Համագումարը փոփոխութիւններ կատարեց ՀԽՍՀ Սահմանադրութեան մէջ՝ ժողովրդավարութեան ընդլայնման իմաստով:

Ընդլայնեց նորընտիր Կենտգործկոմի կազմը՝ 125 անդամ եւ 63 թեկնածու: Համագումարն ընտրեց Անդրկովկասի խորհուրդների 4-րդ համագումարի պատւիրակներ, թըւով 97 մարդ եւ ՀԽՍՀ-ից ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի Ազգութիւնների խորհրդի 5 անդամ եւ 2 թեկնածու:

Հինգերորդ գումարման Կենտգործկոմի նստաշրջանները բաւարարել են կազմակերպման բնոյթի հարցերով:

Խորհուրդների հերթական 6-րդ համագումարը կայացաւ 1929թ. ապրիլին: Լսեցին Անդրկովկասեան դաշնութեան եւ ՀԽՍՀ կառավարութիւնների հաշիւառ զեկուցումները, իսկ գլխատր հարցը դարձաւ Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան եւ մշակոյթի զարգացման կարեւորութիւնը: Նորընտիր Կենտգործկոմի կազմն ունէր 150 անդամ եւ 70 թեկնածու: Ընտրեցին Խորհուրդների Անդրկովկասեան 6-րդ համագումարի 82 եւ համամիութեանական 5-րդ համագումարի 15 պատւիրակներ:

Կայացել է խորհուրդների գումարման Կենտգործկոմի 3 նստաշրջան:

1931թ. փետրարին հրաւիրեց հանրապետութեան խորհուրդների հերթական 6-րդ համագումարը, 476 վճռական ձայնի իրատունք ունեցող պատգամատուրների մասնակցութեամբ: Համագումարը, ինչպէս ասանդարար, լսեց Անդրդաշնութեան եւ Հայաստանի

կառավարութիւնների հաշիւառ զեկուցումներ, ինչպէս նաեւ քննարկեց օրակարգի հետեւեալ հարցերը. գիւղատնտեսութեան սոցիալիստական վերակառուցման եւ համընդհանուր պարտադիր ուսուցման եւ անգրագիտութեան վերացման մասին: Համագումարը փոփոխութիւններ կատարեց հանրապետութեան Սահմանադրութեան մէջ, որոնք վերաբերում էին ՀԽՍՀի նոր վարչատնտեսական բաժանմանը, տարբեր ժողովրդական կոմիսարիատների գործունէութիւններին: Համագումարն ընտրեց Կենտգործկոմ՝ 236 անդամի եւ 91 թեկնածուի կազմով ինչպէս նաեւ Խորհուրդների Անդրկովկասեան 6-րդ եւ համագումարների պատւիրակներ:

Խորհուրդների վերջին՝ համագումարը եղել է արտահերթ, որը կայացել է ընդհատումով՝ 1936թ. նոյեմբերին եւ 1937թ. մարտին: Համագումարը քննարկեց ԽՍՀՄ նոր Սահմանադրութեան նախագծի համաժողովրդական քննարկման արդիւնքները, իսկ 1937թ. մարտի 23-ին հաստատեց ՀԽՍՀ նոր Սահմանադրութեան նախագիծը: Համագումարը որոշում ընդունեց (ԽՍՀՄ նոր Սահմանադրութեան հիման վրայ)

Անդրկովկասեան դաշնութեան վերացման մասին եւ արձանագրեց ԽՍՀՄ կազմի մէջ ՀԽՍՀի անմիջականօրէն մտնելու իրատունքը եւ փաստը:

Նոր Սահմանադրութեամբ փոփոխութիւններ կատարեցին երկրի կառավարման համակարգում: Իշխանութեան բարձրագոյն մարմինը դարձաւ Գերագոյն Խորհուրդը:

ՀԽՍՀ առաջին գումարման Գերագոյն Խորհրդի ընտրութիւնները կայացան 1938թ. յունիսի 12-ին (ընտրեց 256 պատգամատուր), իսկ նորընտիր առաջին գումարման Գերագոյն Խորհրդի առաջին նստաշրջանը՝ 1938թ. յուլիսին: Նստաշրջանն ընտրեց մշտապէս գործող յանձնաժողովներ, Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան եւ կազմեց կառավարութիւն:

Այս գումարման Գերագոյն Խորհուրդը եղաւ ամենատեսականը՝ գործեց մինչեւ 1947թ. եւ ունեցաւ իննը նստաշրջան: Ութերորդ նստաշրջանը, որը կայացաւ 1944թ. մարտին, որոշում ընդունեց ՀԽՍՀ պաշտպանութեան ժողովրդական կոմիսարիատը (միութեանական) եւ արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիսարիատը (միութեանական-հանրապետական) կազմակերպելու մասին:

1947թ. փետրարի 9-ին տեղի ունեցան ՀԽՍՀ երկրորդ գումարման Գերագոյն Խորհրդի ընտրութիւնները: ■

Ճար. 5

Մարզական

ՖՈՒՏԲՈՒԼԻ ԸՆԵՐԱԳԻՏԱՐԱՆ

«USLԵՏԻԿՕ» (Մադրիդ)- Ակումբը հիմնել է 1903թ. : 1930-40-ական թթ. կրում էր «Արիասիոն» անունը: Մարզադաշտը՝ «Վենսենտե Կալդերոն» (70.000): Եւրոպայի գուարթակիրներն (1962) եւ միջմայրցամաքային (1974) գուարթակիր, Իսպանիայի բազմակի չեմպիոն եւ գուարթակիր: Լուսագոյն խաղացողները՝ Ջամօրօ, Դոմինգօ, Կալդերոն, Ուֆարտօ, Մենդոսա, Աեալա, Շուստեր, Ֆուտրօ եւ ուրիշներ:

ԱՐՇԵՏՍԱԿԱՐԺ ՖՈՒՏԲՈՒԼԻՍ- Մարզիկ, որի համար Ֆուտբոլը հիմնական մասնագիտութիւնն է: Նա պայմանագիր է կնքում որեւէ ակումբի հետ, անցնում դրա տնօրինութեան տակ: Ակումբը սահմանում է նրա վարձատրութեան, եկամուտների չափերը, հարկ եղած դէպքում նրան կարող է վաճառել այլ ակումբի՝ տեղական կամ արտասահմանեան:

ՖԻՖԱ-ն իր հովանու ներքոյ անցկացւող մրցումներին թոյլատրում է մասնակցել եւ՝ արհեստավարժ, եւ՝ սիրող Ֆուտբոլիստների թիւերին: Սիրողական Ֆուտբոլը միատրում է այն խաղացողներին, որոնց համար այդ մարզածէրը հիմնական զբաղմունք ու կենսական աղբիւր չէ:

ԱՐՁԵՆՏԻՆԱ- Ֆուտբոլային միութիւնն ստեղծել է 1893թ.: ՖԻՖԱ-ի անդամ է 1912-ից: Խոշոր մարզադաշտը՝ «Մոնումենտալ» (Բուէնոս Այրես)՝ 77.000: Երկրում կայ 450.000 Ֆուտբոլիստ, որից 2000-ը՝ արհեստավարժ: Արգենտինայի հաւաքականը (համագլխաւոր՝ գօրատր, սպիտակ-երկնագոյն մարզաշապիկ, սեւ վարտիք, սպիտակ զանգապաններ) 1978 եւ 1986թթ. աշխարհի չեմպիոն է, 1930 եւ 1990 թթ. առաջնութիւնների 2-րդ մրցանակավար, Հարաւային Ամերիկայի բազմակի չեմպիոն: Արգենտինեան Ֆուտբոլին բնորոշ են բարձրակարգ տեխնիկան, անհատական խաղի նկատմամբ հակումը, խաղային կարգապահութեան պահպանման ակունկարութիւնը:

Առաջատար ակումբներն են «Ռիվեր Փլէյթը», «Բոկա Խոսիորսը», «Էստուդիանտեսը», «Բնդեպեմդիէնտէն», «Ռեալմադր», «Վելէզ Սարսֆիլդը»: Լուսագոյն խաղացողները՝ Ստարիլէ, Մոնտի, Օրսի, Արտիմէ, Ֆերէյրա, Պետեռներա, Կարիգօ, Սանտամարիա, Եագալիէ, Դի Ստեֆանօ, Միլորի, Ռաֆին, Ֆիլօլ, Պասառելա, Կեմպեա, Արդիլէս, Գոյկոնչա, Մարադոնա, Կանիչիա, Տարանտի-նի, Բուռուչազա եւ ուրիշներ: Լուսագոյն մարզիչները՝ Սկոպելի, Մենտի, Բիլարդօ եւ ուրիշներ: ■

ԱՖՐԻԿԱՅԻ ՖՈՒՏԲՈՒԼԻ ԿՈՆՖԵԴԵՐԱՅԻԱ- ՖԻՖԱ-ի անդամ: Ստեղծել է 1956 թ.: ԱՖԿ-ի անդամ է 50 երկիր: Առաւել վաղ ազգային Ֆեդերացիա են հիմնա-

դրել ՀԱՀ-ը (1892), Եգիպտոսը (1921), Գանան (1922), Թունիսը (1926): ԱՖԿ-ն անցկացնում է Աֆրիկայի առաջնութիւններ, աֆրիկեան երկրների չեմպիոնների ու գուարթակիրների գուարթների խաղարկութիւններ եւ այլն: ■

Շար. 5

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

Հայկական Սեմինար Ազատ Համալսարանում Աւիրած հայ մշակոյթի տօնին

Ազատ համալսարանի «Հայոց լեզու եւ գրականութեան» ամբիոնում առաջին անգամ տեղի է ունեցաւ երկօրեայ գիտաժողով «Այբուբենի առանցքային դերը հայ մշակոյթի մէջ» թեմայով:

Մոյն սեմինարը կայանաւու է ընթացիկ տարւայ հոկտեբերի 4-5-ը: Այն նպատակադրւած է նամանաւանդ պարսիկ հայրենակիցներին ծանօթացնել հայ մշակոյթի հետ, բարձրացնել ուսանողների գիտական մակարդակը եւ ի միջի այլոց ներկայացնել Հայոց լեզուի ամբիոնը:

Երկօրեայ այս գիտաժողովը հովանաւորում է համալսարանի ղեկավարութեան եւ գիտական կոմիտէի կողմից, որոնց անդամներն են՝ պարոնայք Մայեաթ Բարումեան՝ հայոց լեզուի ամբիոնի վարիչ, դոկտ. Անդրանիկ Միմոնեան՝ սեմինարի ընդ. պատասխանատու, դոկտ.Ս.Մայիղ Ֆիրուզ Աբաղի Ֆակուլտետի ղեկավար, Մաշալլահ Մոդադասի՝ կրթական փոխտնօրէն, դոկտ. Ս. Ֆազլօլլահ Դոզսի՝ հետազոտական փոխտնօրէն, տիկինայք՝ Ժիմուս Շիրան՝ Ֆրանսերէն լեզուի ամբիոնի վարիչ, Հաջար Խաննոհամադ՝ Ֆակուլտետի հետազոտութեան բաժնի վարիչ:

Սեմինարում բանախօսելու է՝

ա- Հայ ժողովրդի ծառայութիւնները Իրանի համալսարաններում:

բ- ՀՀ Մատենադարանը եւ պարսկերէն ձեռագրերը:

գ- Այբուբենը եւ նրա դերը հայկական ճարտարապետութեան մէջ:

դ- Հայ երաժշտութիւնը որպէս մշակոյթի հիմնական սիւն:

ե- Այբուբենը եւ մի ազգի յարատեւման գաղտնիքը:

զ- Նոր- Ջուղայի հայերի մշակութային նւաճումները:

է- Հայ լրագրութեան պատմութիւնը Իրանում:

ը- Հայոց դպրոցների գործունէթիւնը Իրանում:

թ- Հայ գրականութիւնը քսաներորդ դարում:

ժ- Հայոց լեզուն եւ Իրանի զանգւածային լրատրուական միջոցները. եւ այլ նիւթերի մասին:

Մարզական

16 ամեայ լողորդ՝ Վարազ Նովշադեանը իրանահայերի փառքն ու պատիւը

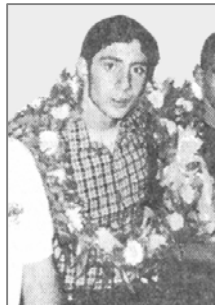
Ամեն անգամ երբ լսում ենք, մեր հայ մարզիկների յաջողութեան լուրը՝ ուրախանում, հպարտանում եւ գոտեանդուում ենք: Այդ պատուաբեր մարզիկների թիւը քիչ չեն եղել: Ահաւասիկ նրանցից մէկը՝ Վարազ Նովշադեան:

Վերջերս նա ընդգրկւեց Իրանի՝ իսկական հաւաքականի մէջ, եւ այդ խմբում մեկնեց Տայւան եւ այնտեղից վերելքով վերադարձաւ: Թէպէտ Իրանի հաւաքականը եւ Նովշադեանը մեղալակիր չդարձան, բայց նրանք նաեւ ճեղքեցին նոր ռեկորդ: Այնտեղ Իրանի հաւաքականին յաջողւեց 3 վարկեանով բարելաւել ազգային ռեկորդը:

«Լոյս»-ի թղթակիցները մտերմիկ զրոյց են ունեցել խոստումնալից եւ արդէն փառքի տիրացած մարզիկի հետ, որը ստորեւ ներկայացնում ենք մեր ընթերցողների:

Հ.- Միքելի Վարազ կը խնդրենք ներկայանալ:

Պ.- Վարազ Նովշադեան, ծնւել եմ 1984 թականին Թեհրանում: Մովորել եմ Շանք, Նայիրի եւ Սոդոմոնեան դպրոցներում: Պայմանաւորւած է, եթէ Ասիայի մրցոյթներում սպասուած յաջողութեան հասնեմ՝ ինձ «Ֆիզկուլտուրայի համալսարանում» ուսանելու արտոնութիւն տրի:

Հ.- Ո՞ր տարիքից ես սկսել լողը եւ ո՞վքեր են եղել քո հիմնական քաջալերողները:

Պ.- 6 տարեկանից եմ սկսել իմ սիրած մարզաձեւով զբաղել, եւ իմ հիմնական գօրավիզները եղել են հայրս ու մայրս: Ի դէպ հայրս լաւ մարզիկ է եղել: Ես իմ յաջողութիւնների համար պարտական եմ նախ ծնողներին եւ ապա Իրանի պատկան Ֆեդերացիային:

Հ.- Ո՞ր մարզակումբից ես սկսել քո նախնական փորձերը:

Պ.- Ես սկզբից օգտւել եմ Իրանի Ֆեդերացիայի հնարատրութիւններից եւ հէնց այնտեղ էլ մարզւել եմ: Ֆեդերացիայում իմ նկատմամբ շատ մեծ հոգատարութիւն էին ցուցաբերում, որի համար երախտապարտ եմ եւ շնորհակալ:

Հ.- Ո՞ր թականին ընդգրկւեցիր «Իրանի հաւաքական» եւ մինչ այժմ ի՞նչ մրցոյթների ես մասնակցել եւ որո՞նք են ձեռքբերումներդ:

Պ.- 1997-ին ընդգրկւեցի «Իրանի հաւաքական» եւ մինչ այժմ Իրանի ներքին մրցոյթներում շահել եմ 20 ոսկէ, 7 արծաթէ եւ 3 բրոնզէ մեդալներ՝ 30 մրցոյթներում: Միջազգային մրցոյթներում շահել եմ 2 արծաթէ եւ 1 բրոնզէ մեդալներ:

Հ.- Օրական քանի՞ ժամ ես մարզում:

Պ.- Ամէն օր, օրական 5 ժամ: Այս ծրագիրը ես արդէն 9 տարի է, որ իրագործում եմ՝ առանց արձակուրդի:

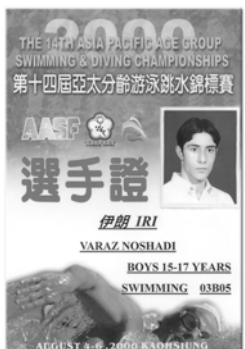
Հ.- Մենք լսել ենք, որ քո կրտսեր եղբայրն էլ նոյն մարզաձեւով է զբաղում, ի՞նչ կասես նրա մասին:

Պ.- Կրտսեր եղբայրս՝ Էմինը նոյնպէս լողորդ է եւ մեծ հեռանկար է խոստանում եւ ներկայիս Իրանի պատանիների առաջնութեան մրցոյթների չեմպիոն է:

Հ.- Արդեօք որեւէ պատգամ կամ խօսք ունե՞ս ասելու:

Պ.- Կուզեմայի իմ խորին շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը յայտնել ծնողներին, Իրանի «Լոնդի Ֆեդերացիայի» պատասխանատուներին եւ «Լոյս» երկշաբաթաթերթի խմբագրական կազմին՝ ցուցաբերած հոգատարութեան, խնամքի եւ ուշադրութեան համար: ■

*Հարցազրոյցը վարեցին՝
Արփի Խաչիկեանը եւ
Մարտիկ Յարութիւնեանը*

ՄԵՊՏԵՄԲԵՐ

Լատիներեն septem «եօթ» թականը, ատլի ճիշտ՝ նրա sept- հիմքը միայն ամսանուն մեջ չի պահպանել, այլև մի շարք երաժշտական տերմիններում, ինչպես՝ ՄԵՊՏակորդ «եօթ ձայների դաշնութեան», ՄԵՊՏետ «եօթ երաժիշտ կատարողների համոյթ», «եօթ կատարողների համար գրած ստեղծագործութիւն», ՄԵՊՏիմա «1-7 ձայների միջոցը»:

Այժմ գանք հայկական տոմարին:

Հայկական շարժական տոմարով տարայ իններորդ ամիսը համապատասխանում էր այժմեան սպրիլին եւ կոչում էր անեկան: Այս բառը նոյնպէս փոխառեալ էր, հանգում էր միջին պարսկերէն ահրաակաան բառին, որ ըստ մասնագէտների ենթադրութեան կապում էր կրակի ու նրա պաշտամունքի հետ, ինչպէս միհրական- միհր- մեհեկան-ը՝ եօթերորդ ամսուայ անունը:

Համայնքային կատակներ

11-րդ Պատգամաւորական Ժողովի նիստն է:

- Մարկոս Չամչեան.
- Հանդերձեալ աշխարհում է:
- Բարդուղիմէոս Ջանջեան.
- Հանդերձեալ աշխարհում է:
- Օհաննէս Գանջեան.
- Հանդերձեալ աշխարհում է:

Եզրակացութիւն՝ 11-րդ Պատգամաւորական Ժողովը ընդյատակ է գործում:

- Բժիշկ եւ արդէն 16 տարի է տառապում եմ նոյն հիւանդութեամբ:

-Պատգամաւորակա՞ն:

Մէջբերում 12-րդ Պատգամաւորական Ժողովի ընտրութիւնների թեկնածուների մէկի ծրագրից.

- Խոստանում եմ էՖելեան աշտարակը տեղափոխել Նարմաք, իսկ Նարմաքի հայերին՝ Դանմարկ:

Ասացածքներ

- ⇒ Ուտել եւ ուզում՝ քո բրինձը եփիր:
- ⇒ Աչքն ինչ էլ դառնայ, յօնքից վերել չի բարձրանայ:

ԱՖորիզմ

* Լինում են մարդիկ, որոնք նման են գրոյի՝ նրանց միշտ անհրաժեշտ է, որ իրենցից առաջ թեր լինեն:

Բալզակ

* Ազնիւ եւ անազնիւ մարդիկ ճանաչում են ոչ միայն այն բանով, թէ ի՞նչ են անում նրանք, այլև այն բանով, թէ ի՞նչ են ցանկանում նրանք:

Դեմոկրիտ

Հանելուկ

Գերանդի է,
Տանն է բանում,
Հօրս դէմքին

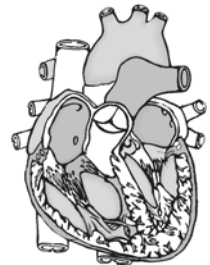
«ՎԼԳՊԻ»

Հունձ է անում:

Սիրտ

Սիրտը օգտագործում է պեղծաբանութեան և զբօսայգիներում:

Նստարանի վրայ կամ թիւերի մէջ սէր խոստովանելիս տղան իր այդ մեքքին օրգանը նւիրում է աղջկան, փոխաբերելով պահանջելում նրա համապատասխան օրգանը:

Սիրահարութեան օրերին սիր-տըն իր տիրոջ հարսնացոյի համար ծառայում է որպէս ժամանակաւոր կացարան. «Դու ապրում ես իմ սրբտում», ինչպէս կատր բանաստեղծը:

Յետագայում, նայած հանգամանքներին, այդ կացարանը վերածում է հանրակացարանի:

Փղերը ոչինչ չեն մոռանում

Ուլքեր ծանօթ են փղերին՝ գիտեն նրանց արտակարգ յիշողութեան մասին: Փղերը ընդունակ են արագ սովորելու իրենց արած տարբեր հըր-րահանգները եւ սովորելուց յետոյ երբեք չեն մոռա-նում: Նրանք կարող են յիշել իրենց հետ լաւ կամ վատ վերաբերող մարդկանց դէմքերը: Փղերը իրենց հետ կատարած վատ դէպքերը նոյնպէս երբեք չեն մոռա-նում: ■

Երիտասարդի համար

(ÜöÇñáóŪ »Û Ø³ ñáĬÇ Éáðé³ óáñ
İÇB³ İ ³ İ ÇÝ)

Պրոֆ. Ռ. Ա. Ղազարեան

(Զարուհակութիւնը նախորդ համարից)

Ես ուզեցի բացատրել տատիկին, բայց նա կտրուկ յրաժարեց:

-Գնա, քեզ քայ գտի, ես գլուխ չունեմ:
Վազդէնիկը համաձայնեց ինձ հետ խաղալ այդ խաղը, բայց նա քերականութիւն չգիտեր, ուղղակի շարուն էր ան-իմաստ բառեր այնպէս, որ ոչինչ չէր լինում կռահել: Ճիշտ էր ասում ընկ. Յակոբը՝ առանց քերականութեան բան չի ստացում:

Մի օր էլ, ընկեր Յակոբը մեզ դիմեց մի խնդրանքով.
-Երեխաներ, ուզում եմ խնդրել ձեզ, որ օգնեք ինձ մի կարևոր գործում:

Նա մի պահ լռեց և համոզուելով, որ գրաւել է մեր ուշադրութիւնը, շարունակեց:

-Մենք պէտք է հաշուենք տառերի յաճախութիւնը հայերէն գեղարուեստական գրքերում: Բանն այն է, որ բոլոր գարգացած լեզուներում այդպիսի ուսումնասիրութիւն կատարած է, իսկ հայերէնում՝ ոչ: Եթէ օգնեք, մենք դա կարող ենք անել:

Նա անվստահ նայեց մեզ:
-Իսկ ինչի՞ է դա պէտք,- հետաքրքրեցի ես:
-Բնական հարց է, որին դժուար չէ պատասխանել, բայց դա մեզ հետու կտանի: Անաթոմ ես կրերեմ դրա օգտագործման մի օրինակ միայն: Դուք բոլորդ տեսել էք գրամեքենա: Ի՞նչ էք կարծում, ո՞րն է նրա ստեղծաշարի վրայ տառերի ամենահարմար դասաւորութիւնը...

Մենք չէինք հասկանում, թէ ինչ է ակնարկում ընկեր Յակոբը, այդ պատճառով հետաքրքրուած սպասում էինք:

-Պարզեցնեմ հարցը,- նորից խօսեց ընկեր Յակոբը: Հաւանաբար դուք նկատած կլինեք, որ որոշ տառեր հանդիպում են շատ յաճախակի, իսկ մի մասը՝ հազուադէպ...

-Հասկացայ,- ձեռք բարձրացրեց Արմէնակը: - Յաճախակի հանդիպող տառերը... պէտք է տեղադրել... ըըը...գրամեք... ստեղծաշարի կենտրոնում... հենց մա-տերի տակ... իսկ հազուադէպները՝ ծայրամասում..., որ մեքենագործին քիչ շարժի ձեռքերը:

Հետաքրքիր տղայ է Միմոն: Սուսիկ-փուսիկ, դժարութեամբ ու կմկմալով խօսող, բայց բոլորից շուտ է լուծում մաթեմատիկայի ու Ֆիզիկայի խնդիրները:

-Ճիշտ է,- ուրախացաւ ընկեր Յակոբը: Յետեւաբար դա կբարձրացնի մեքենագրման արագութիւնը:

-Բայց չէ՞ որ գրամեքենաները վաղուց սարքում են, սկսեց Աշոտը, սակայն ընկեր Յակոբը չթողեց, որ նա աւարտի հարցը:

-Այո՛, Աշոտ, սարքում են: Սակայն ես համոզուած եմ, որ տառերի այժմ ընդունած դասաւորութիւնը լրատարի չէ: Այստեղ է, որ մեր ուսումնասիրութիւնը կօզնի ճշտել այն:

- Դէ, էլ չերկարացնենք,- ամփոփեց Աշոտը,- անցնենք գործի:

-Չզուշացնում եմ,- ասաց ընկ. Յակոբը,- դա բաւականին տաղտկայի աշխատանք է: Ով իր համբերութեան վրայ յոյս չի դնում, անելի լաւ է հենց սկզբից յրաժարուի: Պէտք է հաշուել

ամենայն բարեխղճութեամբ: Մենք այդ արդիւնքները տպագրելու ենք. ամօթ կլինի, եթէ սխալ տեսլաներ հրապարակենք:

Յրաժարուողները չեղան, ուստի ընկ. Յակոբը շարունակեց.

-Մենք 28 հոգի ենք: Իսկ տառերը քառասունն են...

-39,- անհապաղ ուղղեց Աշոտը:

-Ո՛չ, Աշոտ, ես չսխալեցի: Քառասուներորդը՝ բառերը միմեանցից անջատող միջակայքն է: Մի քիչ տարօրինակ կհնչի, եթէ ասեմ, որ 40-րդ տառը դատարկութիւնն է կամ՝ տառի բացակայութիւնը: Իսկ ով կասկածում է թէ դա պէտք է, թող փորձի կարգալ իրար կպած բառերով որեւէ տեքստ, ասենք, հենց խաչքարերի վրայ: Կհամոզուեք, որ դա հեշտ գործ չէ: Անշուշտ միջակայքը ամենայաճախա-կի «տառն» է, քանի որ անհրաժեշտօրէն առկայ է ամէն մի բառավերջում, այսինքն, ինչքան բառ կայ, այնքան էլ միջակայք: Մինչդեռ միւս տառերն այդքան յաճախ չեն հանդիպում, այնպիսի տառ չկայ, որ անխտիր լինի բոլոր բառերում:

Պարզեց, որ ընկ. Յակոբը նախապէս զննահատել էր տառերի յաճախութիւնը փոքր ծաւալի տեքստից: Այժմ յուսալիութեան և ճշտգրման համար պէտք էր ուսումնասիրել անելի մեծ ծաւալով նիւթ: Ընդ որում ինչքան անելի յաճախակի էր տառը, այնքան անելի փոքր ծաւալ պէտք էր հաշուել: Այսպէս՝ «Ա» տառի համար պահանջուեց 10 հազար տառ պարունակող տեքստ, իսկ «Ֆ»-ի համար՝ մէկ միլիոն: Ընկ. Յակոբը նշեց էջերը գրականութեան դասագրքում և բաժանեց տառերը: Մի քանիսին բաժին ըն-կաւ երկու տառ կամ տառ ու կետադրական նշան:

Յաջորդ դասին մենք բերեցինք մեր հաշուարկները: Ընկ. Յակոբը հաւաքեց դրանք, ասելով, որ պէտք է մշակի և կազմի ընդհանուր աղիւսակ:

Մի քանի օրից այն պատրաստ էր: Ընկ. Յակոբը աղիւսակը գծել էր թղթի մեծ կտորի վրայ, որը կախեց գրատախտակին:

-Այժմ ծանօթանանք մեր աշխատանքի արդիւնքնե-րին,- դիմեց մեզ ընկ. Յակոբը: - Այս աղիւսակում նշուած է, թէ ամէն մի տաս հազար տառանի գեղարուեստական կամ տեքստի մէջ միջին հաշուով քանի անգամ է հանդիպում այս կամ այն տառը: Ինչպէս և սպասուում էր բառերը միմեանցից անջատող միջակայքն ամենայաճախակին է, այն հանդիպում է միջին հաշուով 1770 անգամ՝ ամէն մի տաս հազար տառ պարունակող հատուածում: Միւս տառերի և կետադրական նշանների համար ստացեցինք այսպիսի թեր:

Ա-1140	Զ-135	Չ-42
Ն-830	Վ-130	Չ-41
Բ-750	Թ-120	Չ-35
Ե-540	Ը-120	Ժ-33
Ի-480	Է-110	Փ-21
Ո-330	Ղ-94	Ճ-16
ՌԻ-300	Ռ-90	Օ-7,2
Մ-250	Բ-88	Ֆ-2,5
Կ-240	Պ-82	, - 140
Ս-200	Շ-76	: -110
Յ-170	Ծ-73	`-14
Յ-160	Չ-70	-12
Լ-157	Ղ-51	...-11
Գ-150	Խ-44	°-11
Հ-140	Լ-43	«»-4,6
՛4		

Ինչպէս տեսնում ենք, ամենայաճախակին, միջակայքից յետոյ, «Ա» տառն է, տաս հազարի մէջ նա հանդիպում է

Երիտասարդի համար

1140 անգամ: Մինչդեռ այբուբենի երկրորդ տառը՝ «Բ»-ն, ընդամենը 88 անգամ է հանդիպում՝ նոյն տաս հազարի մեջ: Կայ և անսպասելի արդյունք՝ «Բ» տառը երրորդն է ըստ յաճախութեան՝ «Ա»-ից և «Ն»-ից յետոյ: Շատերը, այդ թւում և գրամեքենա պատրաստողները, այն կարծիքն են, որ «Բ»-ն հազարապատ անգամ է քանի որ ընդամենը «բայտ» և «բարբի» բառերն են սկսում նրանով: Այդ էր պատճառը, որ ստեղծաշարի վրայ «Բ»-ն դուրս է մղւած ծայրամաս: Մինչդեռ պարզուրու է, որ բառամիջում «Բ»-ն յաճախակի է հանդիպում: Այնպէս որ, եթէ, օրինակ, ստեղծաշարի վրայ տեղերը փոխեն «Բ»-ն և «Ը»-ն, որը անելի մօտ է տեղադրւած ստեղծաշարի կենտրոնական մասին, ապա կհեշտանայ մեքենագրութեան աշխատանքը: Ինչ վերջերս է կետադրական նշաններին, ապա ամենայաճախակին ստորակետն ու վերջակետն են, ամենահազարակալը՝ շեշտն ու չակերտները:

Մինչ ուսուցիչը պատմում էր, ես նայում էի աղիւսակին: Յանկարծ ինձ աշեցրեց մի յայտնագործութիւն.

-Ընկ, Յակոբ,- բարձրացրի ես ձեռքս,- ստացում է, որ գրքերի մեծ մասը դատարկութիւն է...

-Լաւ է, որ մեզ չեն լսում գրողները,- ժպտաց ընկ. Յակոբը,- բայց դու շատ ճիշտ ես նկատել: Իրօք, ստացում է, որ տաս հազար էջ պարունակող գրքի 1770 էջը դատարկ է 1140 էջ կազմում են «Ա» տառերը, 830 էջը՝ «Ն» և այլն: Իսկ «Յ»-ն ընդամենը 2 և կէս էջ է: Սակայն պէտք է զգուշացնեն, որ գիտատեխնիկական գրքերում «Յ»-ն անելի յաճախ կհանդիպի: Չեզ, ըստ երևոյթի, ասել են, որ Մեսրոպ Մաշտոցի ժամանակ մենք «Յ» տառով բառեր չենք ունեցել, այդ պատճառով Մաշտոցի այբուբենում այն բացակայում է: «Յ»-ն մտցրեց անելի ուշ, երբ մեր լեզուի մեջ մտան ուրիշ լեզուներից փոխառւած՝ հիմնականում գիտական բառեր:

-Ուրեմն Մաշտոցի ժամանակ... մնում...տառերի յաճախութիւններն է՞լ այլ են եղել,- կէս եզրակացրեց, կէս հարցրեց Արմենակը:

-Ո՛չ միայն Մաշտոցի ժամանակ,- աշխուժացաւ ընկ. Յակոբը,- այլ տարբեր ժամանակներում և տարբեր գրողների մօտ դրանք մի փոքր տարբեր են: Այդ պատճառով մենք ձեզ հետ ընտրեցինք պատասխաններ տարբեր գրողների գրածքներից և ստացանք միջին արժեքները: Բայց, այդ իմաստով, անելի հետաքրքիր է ուսումնասիրել առանձին բառերի օգտագործման յաճախութիւնը տարբեր գրողների մօտ: Պարզուրու է, որ ամէն մի գրող ունի իր նախասիրած բառապաշարը, ուստի և բառերի յաճախութիւնները տարբեր են տարբեր գրողների մօտ և բառականոն կախին: Էլ անելին, նրանք տարբեր են նոյն գրողի համար՝ նրա ստեղծագործութեան տարբեր շրջաններում: Ասեմ ձեզ, որ միջնադարի մեր մի քանի գրողների ու բանաստեղծների գործերի վերաբերեալ վեճեր են գնում, թէ ում է պատկանում այս կամ այն գործը, և երբ է այն գրել՝ երիտասարդ, թէ հասուն տարիքում: Հենց այստեղ է, որ բառերի յաճախութիւնը ուսումնասիրելով կարելի է այդ հարցերի պատասխանը տալ: Բայց ես երկի շատ հոգնեցրի ձեզ:

-Ո՛չ, ո՛չ, շատ հետաքրքիր է, բոլորեցինք մենք:

-Դէ, եթէ չեք հոգնել, եկէք մի հետաքրքիր հաշուարկ էլ կատարենք: Հաշուենք հայերէն բառի միջին երկարութիւնը՝ ըստ տառերի: Այդ հարցում մեզ օգնութեան կգայ միջակայքի յաճախութիւնը: Իրօք, միջակայքերի քանակը այդ տաս հազար տառանի յատուածում հաւասար է բառերի քանակին: Ուրեմն, եթէ մենք բաժանենք տաս հազար 1770-ի, կստանանք միջին բառի տառերի քանակը՝ ներառեալ և միջակայքը: Այժմ, եթէ դեն գցենք այդ միջակայքը, ապա կստանանք միջին բառի երկարութիւնը տառերով: Պարզուրու է, որ հայերէնում այն հաւասար է չորս ամբողջ եօթ տասնոր-

դակն տառի: Համեմատութեան համար ասեմ, որ անգլերէնում միջին բառն ունի չորս և կէս տառ, իսկ ռուսերէնում՝ հինգ տառից մի փոքր անելի: Կարող եմ ձեզ շնորհաւորել. մենք ձեզ հետ հերքեցինք այն սխալ կարծիքը, որ իբր հայերէն բառերը երկար են: Անշուշտ կան երկար բառեր, բայց շատ են նաև միավանկ բառերը, այնպէս որ միջին բառը անելի կարճ է, քան ուրիշ շատ լեզուներում: Եւ վերջում թոյլ տւեք շնորհակալութիւն յայտնել ձեր կատարած բարեխիղճ աշխատանքի համար:

-Ընկեր Յակոբ...- Աշտող իր համար անսովոր անվստահ էր:- Մի բան հարցնեմ, չեք նեղանայ:

- Ասա, Աշտո:

-Մեր բակի Վալերիկն ասում է ռուսերէնը որ իմացար, էլ հայերէնը իսկի պէտք չի: Ուր էլ գնաս ռուսերէն է պէտք: Դրա համար էլ ինքը ռուսական դպրոց է գնում:

Ինձ թաց, որ ընկ. Յակոբը տխրեց: Նա մի պահ լռեց, յետոյ ասաց.

-Վարեիկը մեղաւոր չէ. նրա անունն իսկ և մայրենի լեզուի մասին տխմար և անթափախ յայտարարութիւնները խօսում են ընտանիքում ստացած դաստիարակութեան մասին: Ճիշտ է, որ ռուսերէնն անհրաժեշտ է իմանալ՝ այն համամիութիւնական լեզու է: Սակայն նա չարաչար սխալում է, երբ ասում է, որ հայերէնն անելու է:- Ես առաջին անգամ ընկ. Յակոբի ձայնում զայրոյթ զգացի:- Հայերէնը հնագոյն լեզուներից մէկն է,- շարունակեց ուսուցիչը,- և այդ պատճառով համամարդկային կարևորութիւն ունի: Այդ են վկայում հայագիտական կենտրոնները, որոնք բացել են Եվրոպայի և Ամերիկայի մի քանի բուհերում: Բացի դա, առանց Հայերէնի չկայ հայ ժողովուրդը:

Նա նորից լռեց, հայացքն ըստ սովորութիւն պատուհանին ուղղելով, շարունակեց:

-Դա լուրջ հարց է, երեխաներ: Այդ մասին կարելի է երկար խօսել: Նշենք թէկուզ այն, որ մեր պատերը հազարամեակներ շարունակ արին են թափել տարբեր գաւթիչների դէմ անհասարար պայքար մղելով, որպէսզի մեզ հասցնեն մեր մայրենի լեզուն և չարժէ հեճն այնպէս, թեքամտօրէն մտանալ այդ թանկարժեք ժառանգութիւնը: Սակայն անելի լաւ է ես ձեզ պատասխանեմ մի շատ կիրթ և մեծ ռուս գրողի՝ Պաուստովսկին, չթաքցնելով իր արհամարհանքը և զայրոյթը, պատասխանեց. « Իր լեզուի նկատմամբ ամէն մի մարդու վերաբերմունքից կարելի է միանգամայն որոշակի դատել ոչ միայն նրա բարեկրթութեան, այլև նրա քաղաքացիական արժանիքի մասին: Իր երկրի նկատմամբ ճշմարիտ սերն աներևակայելի է առանց իր լեզուի նկատմամբ սիրոյ: Մայրենի լեզուի նկատմամբ անտարբեր մարդը վայրենի է: Նա վնասակար է իր երկրանք, քանզի իր անտարբերութիւնը մայրենի լեզուի նկատմամբ բացատրում է իր ժողովրդի անցեալի, ներկայի և ապագայի նկատմամբ եղած նրա անտարբերութեան»:

Այդ ասելով ընկ. Յակոբն անմիջապէս դուրս եկաւ դասարանից, թէև զանգը դեռ չէր տւել: Իսկ մենք դեռ միաժամանակ նստած մնացինք՝ նրա ասածի տպաւորութեան տակ:

Ինձ մնում է անկացնել, որ մի քանի ամիս անց ընկ. Յակոբը մտաւ դասարան՝ ձեռքին մի պարբերական:

Պարզուրու, որ դա Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի «Տեղեկագիրն» էր: Նա բացեց ամսագիրը և ցոյց տուեց մեզ: Այնտեղ տպագրւած էր հայերէն տառերի մասին իր յօդուածը: Իսկ յօդուածի վերջում նա շնորհակալութիւն էր յայտնում մեր դասարանին՝ վիճակագրական աշխատանքները կատարելու համար: ■

Ճար. 2 եւ վերջ